

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Iida Nylund

Jenni Toivanen

Opinnäytetyö, huhtikuu 2025

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2025
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijät
Iida Nylund
Jenni Toivanen

Nimeke

Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa: Integroiva kirjallisuuskatsaus

Tiivistelmä

Lasten sosioemotionaaliset taidot edistävät lapsen hyvinvointia. Lasten sosioemotionaalisilla taidoilla on suuri merkitys lapsen päivittäisessä toiminnassa varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kirjallisuuskatsauksen keinoin selvittää ja koota tutkittua tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tehtävänä oli selvittää millainen lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa tukee lapsen sosioemotionaalisia taitoja. Lisäksi selvitettiin, millainen varhaiskasvatuksen ympäristö tukee lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus ja se toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Aineistona opinnäytetyössä oli kaksi väitöskirjaa, kaksi pro gradu -tutkielmaa ja kuusi tieteellistä vertaisarvioitua artikkelia. Opinnäytetyön aineistot analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisältöanalyysia.

Opinnäytetyön tulosten perusteella varhaiskasvatus kokonaisuudessaan tukee lasten sosioemotionaalisia taitoja monella eri osa-alueella. Sosioemotionaalisten taitojen kehittymisessä suurempi merkitys on kasvattajalla ja kasvattajan toimintatavoilla kuin ympäristöllä. Kasvattajan vuorovaikutuksessa korostuu sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa läsnä oleva, turvallinen ja sensitiivinen aikuinen. Ympäristössä korostuu turvallinen, rauhallinen, kiireetön ja mielekäs ympäristö. Opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää esimerkiksi oppimisympäristön ja menetelmien kehittämiseen varhaiskasvatuksessa sekä henkilöstön koulutukseen.

Kieli
suomi

Sivuja 52
Liitteet 2
Liitesivumäärä 6

Asiasanat
varhaiskasvatus, sosioemotionaaliset taidot, vuorovaikutus, tunnekasvatus

THESIS
April 2025
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Authors
Iida Nylund
Jenni Toivanen

Title

Supporting Children's Socio-Emotional Skills in Early Childhood Education: An Integrative Literature Review

Abstract

Children's socio-emotional skills promote their well-being. Children's socio-emotional skills play a significant role in their daily activities in their early childhood education. The aim of this thesis was to figure out and compile research-based knowledge on supporting children's socio-emotional skills in early childhood education through a literature review. The objective was to examine what kind of interaction between the child and the educator in early childhood education supports the child's socio-emotional skills. Additionally, the study examined what kind of early childhood education environment supports the development of children's socio-emotional skills.

The thesis was a qualitative study, and it was conducted as an integrative literature review. The research material used in this thesis consisted of two doctoral dissertations, two master's theses, and six peer-reviewed scientific articles. The materials were analyzed using data-driven content analysis.

Based on the results of the thesis, early childhood education supports children's socio-emotional skills in many different areas. In the development of socio-emotional skills, the educator and their approach have a bigger impact than the environment. In the interactions of the educator, the presence of a safe and sensitive adult is emphasized in supporting socio-emotional skills. Regarding the environment, a safe, calm, unhurried, and meaningful setting is highlighted. The results of this thesis can be utilized, for example, in the development of learning environments and methods in early childhood education, as well as in staff training.

Language

Finnish

Pages 52

Appendices 2

Pages of Appendices 6

Keywords

early childhood education, socio-emotional skills, interaction, emotional education

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatus käsitteenä	6
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	7
2.3	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka	10
2.4	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö	10
3	Sosioemotionaaliset taidot	12
3.1	Sosioemotionaalinen kompetenssi	12
3.2	Sosioemotionaaliset taidot varhaiskasvatuksessa	14
4	Varhaiskasvatuksen toimintatavat	15
4.1	Osallisuus	15
4.2	Tunnekasvatus	16
4.3	Kannustaminen ja kohtaaminen	17
4.4	Leikki	18
5	Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset	19
6	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset	21
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat ja toteutus	22
7.1	Laadullinen opinnäytetyö	22
7.2	Integroiva kirjallisuuskatsaus	23
7.3	Aineiston haku ja valinta	25
7.4	Aineistolähtöisen sisältöanalyysin prosessi	28
8	Tulokset	34
8.1	Vuorovaikutuksen muodot	34
8.2	Hyvinvointia tukeva ympäristö	36
8.3	Varhaiskasvatuksen toimintatavat	38
9	Pohdinta	42
9.1	Johtopäätökset	42
9.2	Eettisyys, luotettavuus ja uskottavuus	46
9.3	Ammatillinen kasvu	47
9.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehittämisaiheet	48
	Lähteet	50

Liitteet

- Liite 1 Tietokantahaku
- Liite 2 Kirjallisuuskatsauksen aineistot

1 Johdanto

Sosioemotionaaliset taidot ovat nykypäivänä suuressa osassa varhaiskasvatusta. Ne edistävät lasten hyvinvointia ja luo pohjan esimerkiksi koulutielle. Varhaiskasvatuksessa sosioemotionaaliset taidot ovat osa lasten päivittäisiä toimia ja niitä opetellaan ja tuetaan varhaiskasvatuksen henkilöstön toimesta monipuolisesti. Opinnäytetyömme aiheena on lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä keskitymme etenkin sosiaalisiin taitoihin sekä tunne- ja itsesäätelytaitoihin, mutta mukana on myös lasten osallisuus sekä kaveritaidot. Valitsimme aiheeksi lasten sosioemotionaaliset taidot varhaiskasvatuksessa, sillä aihe on hyvin ajankohtainen nyky maailmassa. Halusimme syventää tietämystämme aiheeseen, koska toisesta meistä opinnäytetyön tekijöistä tulee varhaiskasvatuksen ammattilainen. Toki sosionomina voi toimia muuallakin kuin varhaiskasvatuksessa lasten sekä perheiden kanssa, kuten lastensuojelussa, perhetyössä ja kouluissa. Aiheeseen syventyminen lisää siis osaamista ja ymmärrystä myös muussa sosiaalialan työssä.

Opinnäytetyö toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kirjallisuuskatsauksen keinoin selvittää ja koota tutkittua tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tehtävänäme oli selvittää, millainen lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa tukee lapsen sosioemotionaalisia taitoja. Lisäksi selvitimme, millainen varhaiskasvatuksen ympäristö tukee lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä. Opinnäytetyön keskeisimpiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, sosioemotionaaliset taidot sekä varhaiskasvatuksen toimintatavat. Aineistot analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisältöanalyysia. Opinnäytetyön prosessin aikana toteutettiin jatkuvaa arviointia luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatus käsitteenä

Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapselle suunnattua opetusta, kasvatusta sekä hoitoa. Varhaiskasvatus sisältyy osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja on olennaisesti tärkeä osa lapsen kehitystä. Varhaiskasvatuksessa lapset ovat 0–6 vuoden ikäisiä.

Varhaiskasvatuksessa pyritään edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen huoltajille töihin tai kouluun osallistumisen. (Opetushallitus 2024a.)

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa sekä avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018).

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa edistämään lasten kokonaisvaltaista kasvua, hyvinvointia sekä terveyttä. Varhaiskasvatuksen halutaan toteuttavan pedagogista toimintaa eli leikkiä, liikuntaa, kulttuuria sekä taiteita ja mahdollistavan myönteisiä oppimiskokemuksia. Lapsia halutaan ohjata eettisesti vastuulliseen ja tasa-arvoiseen toimintaan, tukea oppimisen edellytyksiä sekä edistää vuorovaikutustaitoja ja kestäviä ihmissuhteita. Lapsen tarvittaessa mahdollistetaan myös yksilöllinen tuki monialaisessa tiimissä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen vanhempia kasvatustyössä sekä mahdollistetaan vanhempien osallistuminen varhaiskasvatuksen arviointiin ja suunnitteluun. (Helenius & Lummelahti 2018, 13; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuslain 25–31 §:issä on määritelty varhaiskasvatuksen työntekijät ja heidän koulutustasonsa. Varhaiskasvatuksessa voi työskennellä varhaiskasvatuksen opettajia ja sosionomeja sekä lastenhoitajia, perhepäivähoitajia, päiväkodin johtaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on uusi varhaiskasvatuksessa. Sosionomin todellinen työnkuva päiväkodissa onkin vielä murroksessa eikä vielä ole varmuutta, mikä se todellisuudessa tulee

olemaan. Sosionomilla on vahva osaaminen perheiden kanssa työskentelylle, yhteistyölle sekä osaaminen ohjata perheet oikeiden palveluiden pariin. Varhaiskasvatuksen sosionomi tulee olemaan varhaiskasvatuksen opettajan työpari, ja he tulevat yhdessä jakamaan varhaiskasvatusryhmänsä vastuun. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiseen kuuluu monialainen yhteistyö, perheiden kanssa tehtävä yhteistyö, lapsen osallisuuden tukeminen ja vahvistaminen ja eri kulttuuritaitoista sekä elämäntilanteista tulevien perheiden osallisuuden tukeminen. (Raittinen 2024, 17; Talentia, 16.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslaissa opetushallituksen asettama valtakunnallinen määräys. Sen kautta toteutetaan varhaiskasvatusta sekä laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Opetushallitus 2022, 9; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Suunnitelman perusteiden tarkoituksena on mahdollistaa kaikille lapsille yhdenvertainen varhaiskasvatus. Lain 2 §:n mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on sovittu monialaisesta yhteistyöstä, lasten huoltajien sekä varhaiskasvatuksen järjestäjän välisestä yhteistyöstä, varhaiskasvatuksen toiminnasta sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuslaki turvaa jokaisen varhaiskasvatuksessa olevan lapsen oikeuksia saada tavoitteellista sekä suunnitelmallista kasvatusta, hoitoa ja opetusta. Jokaiselle lapselle varhaiskasvatuksessa tai perhepäivähoidossa tehdään varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja lapsen toiveita täytyy kuunnella sekä huomioida sitä tehdessä. On tärkeää ottaa huomioon henkilöstön sekä huoltajien havaintoja ja näkemyksiä lapsen oppimisen sekä kehityksen eri vaiheista. (Opetushallitus 2022, 12; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä on hyvä tuntee sekä tietää lapsen kiinnostuksen kohteita, tuen tarpeita, vahvuuksia sekä osaamista. On hyvä

myös huomioida lapsen kulttuuri, kielellinen sekä katsomuksellinen tausta sekä hyödyntää mahdollisia aiempia suunnitelmia ja pedagogisia dokumentteja. Suunnitelmaan asetetaan pedagogisia tavoitteita henkilökunnalle, jotka ohjaavat tukemaan oppimisympäristöillä sekä toiminnalla lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2022, 12; Sandberg 2024, 13.)

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ohjaamaan, tukemaan sekä määrittelemään varhaiskasvatuksen järjestämistä kuntatasolla. Paikallisen varhaiskasvatuksen suunnitelmaa laatiessa täytyy ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet, mahdolliset pedagogiset painotukset, varhaiskasvatusta koskeva arviointitieto sekä kehittämistyön tulokset. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on mahdollista tarkentaa valtakunnallisia perusteita, kuitenkin huomioiden lain asetusten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää sisältöä ja tavoitteita. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee huolehtia, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä sekä perheillä kokonaisuudessaan on mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiseen ja laatimiseen. (Opetushallitus 2022, 11.)

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lasten oppimista, hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu aikuisten ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteisen toiminnan aikana. Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, toimintakulttuuri, oppimiskäsitys ja monipuoliset oppimisympäristöt. Toiminnan suunnittelussa hyödynnetään lasten mielenkiinnonkohteita, tarpeita sekä ympäristöön liittyviä merkityksellisiä asioita. Suunnitelmallinen dokumentointi, kehittäminen sekä arviointi ovat laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksiä. (Opetushallitus 2022, 40–41.)

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen menetelmä varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa sekä kehittämisessä. Muita dokumentointitapoja varhaiskasvatussuunnitelman ja arvioinnin lisäksi ovat esimerkiksi lasten haastattelut, kasvukansio sekä lasten havainnointi. Pedagoginen dokumentointi kerää tietoa lasten kehityksestä, elämästä,

kiinnostuksen kohteista, oppimisesta, ajattelusta sekä lapsiryhmän toiminnasta. Dokumenttien kuten valokuvien, työntekijöiden tekemien havaintojen, sekä piirrosten avulla voidaan lasten kanssa tarkastella heidän oppimistaan ja kehittymistään. Pedagogisessa dokumentoinnissa on tärkeää tuoda näkyväksi lasten saavuttamia tietoja, taitoja, tarpeita sekä kiinnostuksen kohteita, jotka ovat toiminnan suunnittelun perusta. Tämä mahdollistaa lasten ja heidän huoltajien osallistumisen toiminnan suunnitteluun, arviointiin sekä kehittämiseen. (Opetushallitus 2022, 41; Kiviluote 2019, 40–41.)

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on myös lisätä työntekijöiden tietämystä lasten välisistä suhteista, oppia tuntemaan yksittäistä lasta sekä ryhmän työntekijöiden ja lasten välistä vuorovaikutusta. Dokumentoinnin tarkoitus on tehdä varhaiskasvatuksesta lapsilähtöistä. Dokumentoinnissa kerättyä sisältöä hyödynnetään oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, työpajojen, sisältöjen sekä menetelmien muokkaamisessa lasten tarpeita sekä kiinnostuksen kohteita vastaavaksi. Pedagogisen dokumentoinnin prosessin osaksi liittyy lasten varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus 2022, 41; Kiviluote 2019, 40–41.)

Varhaiskasvatuksessa tärkeässä merkityksessä on huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Yhteistyön tavoitteena on työntekijöiden sekä huoltajien sitoutuminen lasten oppimisen, turvallisen ja terveen kasvun edistämiseen sekä kehitykseen. Luottamuksen rakentaminen, yhtenäinen kunnioitus sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus tukee kasvuyhteistyötä. Kasvuyhteistyöhön liittyvistä tavoitteista, vastuista sekä arvoista keskustellaan sekä työntekijöiden että huoltajien kanssa. Yhteistyö koostuu vuorovaikutuksesta ja edellyttää varhaiskasvatuksen työntekijöiltä aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Yhteistyössä tulee huomioida lasten yksilölliset tarpeet, perheiden moninaisuus sekä vanhemmuuteen ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyön apuna voi käyttää tarvittaessa tulkkia. Lasten päivittäiset toiminnat kerrotaan huoltajille lapsen päiväkodista hakemisen yhteydessä. Lasta kannustavat viestit ja puheet ovat tärkeitä huoltajille. Huoltajan sekä työntekijöiden keskustelut ja havainnot lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Opetushallitus 2022, 37–38.)

2.3 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on määritelty varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa perustuvan kasvatustieteelliseen tietoon. Sitä johdetaan ammatillisesti sekä ammattihenkilöstö toteuttaa tavoitteellista sekä suunnitelmallista toimintaa lasten oppimisen sekä hyvinvoinnin tueksi. Pedagogiikalle on määritelty tietty arvoperusta, käsitys lapsesta sekä oppimisesta ja lapsuudesta. (Opetushallitus 2022, 24.)

Varhaiskasvatuksessa kasvatustieteelliset, opetus ja hoito muodostavat kokonaisuuden henkilöstön, lasten sekä ympäristön vuorovaikutuksessa. Tämä auttaa ymmärtämään lapsen oppimisen, kehityksen sekä kasvun edistämistä. Kasvatuksessa kulttuuriset arvot, normit sekä tavat tulevat näkyviksi sekä muovautuvat. Kasvatuksen avulla lapsille mahdollistetaan omien mielipiteiden muodostamista, toimimaan eettisesti sekä arvioimaan kriittisesti toiminta- ja ajattelutapoja. Opetuksen lähtökohtana on oppimiskäsitys, joka on määritelty varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan oppimaan uusia taitoja sekä autetaan käyttämään uudenlaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan jokaisen yksilön mielenkiinnonkohteet, taidot, vahvuudet sekä tuen tarpeet. Joka päivä toistuvat tilanteet, kuten syöminen, hygieniasta huolehtiminen ja pukeminen ovat tärkeä osa lapsen päivää sekä osa kokopäiväpedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksessa hoitotilanteet ovat aina myös opetus- ja kasvatustilanteita niissä opitaan ajan hallintaa, itsestä huolehtimista, vuorovaikutustaitoja sekä hyviä tottumuksia. (Opetushallitus 2022, 24–25.)

2.4 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön tavoitteena on olla kehittävä, inklusiivinen, terveellinen, turvallinen sekä oppimista edistävä.

Oppimisympäristöinä pidetään paikkoja, tiloja, välineitä, käytänteitä sekä

tarvikkeita, jotka tukevat lapsen vuorovaikutustaitoja, oppimista ja kehitystä. Oppimisympäristöjä rakennettaessa sekä kehittäessä huomioidaan ergonomia, tilojen valaistusta ja akustiikkaa, viihtyvyyttä sekä esteettömyyttä. Ympäristöjä rakennetaan sekä suunnitellaan lasten kanssa. Niiden tulee auttaa lapsia ohjautumaan leikkeihin, tutkimiseen ja taiteelliseen ilmaisuun, fyysiseen aktiivisuuteen ja tutkimiseen. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt mahdollistavat lapsille monipuolisen ja vauhdikkaan liikkumisen, leikkimisen, pelaamisen sekä rauhallisen oleilun ja levon. (Opetushallitus 2022, 36.) Oppimisympäristöjen tulee tukea lasten yksilöllisiä tarpeita sekä itsenäisyyttä. Lapselle on tärkeää toimia ikäänsä sekä taitoihinsa nähden itseohjautuvasti. Oikeanlainen oppimisympäristö mahdollistaa aikuisen tarvittavan läsnäolon. (Heikkinen 2021, 31.)

Oppimisympäristöihin sisältyy kasvattajien pedagogiset ratkaisut, joita opetukselle ja kasvatukselle asetetut tavoitteet ohjaavat. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, johon liittyvät asenteet, arvot ja toimintatavat sisältyvät myös oppimisympäristöön. Ympäristö on kokonaisvaltainen ja monipuolinen lähestymistapa kasvatukseen, jossa fyysinen ympäristö on vain osa sitä. (Heikkinen 2021, 31.) Varhaiskasvatuksen henkilöstöä kannustetaan laajan näkemykseen oppimisympäristöistä. Pihat, leikkipuistot sekä lähiluonto ovat lapsille merkittäviä oppimisen paikkoja, jotka mahdollistavat tutkimuksen tekemisen sekä erilaisia kokemuksia. Lähiluonnossa liikkuminen lisää monipuolisia leikkejä sekä liikkumista. (Ek & Parikka-Nihti 2024, 78.)

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat edistävät turvallista ilmapiiriä ryhmässä (Kiviluote 2019, 32). Oppimisympäristöjä on hyvä muokkailla ryhmälle sopivaksi. Nykyisin monilla lapsilla sekä aikuisilla on erilaisia aistiherkkyksiä, joihin ympäristö voi lisätä ärsytystä. Lapsille stressiä eli kuormitusta voi aiheuttaa sisäiset kuin ulkoisetkin tekijät. Kuormittavassa tilanteessa lapsen syke kiihtyy, tunteet ja aistit voimistuvat sekä lihakset voivat jäykistyä. Oppimisympäristöjen muokkaamisella näitä ärsykeitä voi saada vähennettyä. Nykyisin varhaiskasvatuksen ryhmässä on hyvä olla rauhoittumispaikka lapselle, johon on mahdollista mennä rauhoittumaan. Väreihin kannattaa kiinnittää huomiota, joillekin kirkkaat värit voivat lisätä aistiärsyksiä. Myös

ääniin ja kaikumiseen kannattaa kiinnittää huomiota oppimisympäristöissä. Oppimisympäristöihin ei aina voi vaikuttaa ja tilat ovat rajalliset, mutta pienilläkin muokkauksilla tilasta voi saada kaikille viihtyisämmän. (Sandberg 2024, 104–106; Virtanen 2024, 23–24.)

3 Sosioemotionaaliset taidot

3.1 Sosioemotionaalinen kompetenssi

Sosioemotionaalinen kompetenssi on laaja-alainen käsite, josta Jaana Hintikka (2016) on esittänyt tutkimuksessaan eri tutkijoiden yhdistämät näkemykset kuvaavan kuvion sosioemotionaalisesta kompetenssista Rose-Krasnorin (1997) mallia mukaillen (kuvio 1). Kuvion mukaan sosioemotionaaliseen kompetenssiin voidaan sanoa kuuluvan tunne- ja itsesäätelytaidot, sosiokognitiiviset taidot, sosiaaliset taidot, kiintymyssuhteet ja osallisuus sekä tavoitteet vuorovaikutuksessa -konteksti. Koska sosioemotionaalinen kompetenssi sisältää monia eri osa-alueita ja ulottuvuuksia, keskitymme opinnäytetyössämme pääasiassa sosiaalisiin taitoihin sekä tunne- ja itsesäätelytaitoihin. (Hintikka 2016, 23; Kiviluote 2019, 15.)

Kuvio 1. Sosioemotionaalinen kompetenssi alakäsitteineen Rose-Krasnorin (1997) mallia mukailleen (Hintikka 2016, 23; Kiviluote 2019, 15).

Sosiaaliset taidot tarkoittavat ensisijaisesti käyttäytymistä, joka huomioi toiset ja jonka avulla menestytään vuorovaikutus- ja yhteistoimintatilanteissa.

Sosiaalisiin taitoihin kuuluu muun muassa kyky kommunikoida, kuunnella ja reagoida toisiin. Kiviluote (2019) on luetellut sosiaalisiin taitoihin myös jakamisen, auttamisen, yhteistyökyvyn ja assertiivisuuden. Nämä kaikki taidot tulevat esille erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Assertiivisuus tarkoittaa jämäkkää toimintatapaa eli asioiden esille tuomista ja rajoista huolehtimista. Ryhmätoiminnassa ja vuorovaikutussuhteissa korostuu myös prososiaalisuus eli halu auttaa toisia, liittymiskäyttäytyminen, yhteistoiminnallisuus sekä mielialan että emotionaalisten ilmaisujen säätely. (Kiviluote 2019, 16.)

Sosiaaliset taidot ovat kielellisiä ja ei-kielellisiä sekä osa taidoista ovat synnynnäisiä, mutta suurin osa opittuja ja kehittyvät läpi elämän (Poijula 2016, 165). Tärkein sosiaalisten taitojen opettaja on perhe, mutta usein lapset viettävät suuren osan ajasta perheen ulkopuolella esimerkiksi päiväkodissa, esikoulussa tai koulussa. Sosiaalisia taitoja tarvitaan pärjäämisessä ja muutokseen sopeutumisessa eri ympäristöissä. Myös onnistuneet kaverisuhteet vaativat sosiaalisia taitoja. Jos lapsella on vaikeuksia osallistua ryhmään, säilyttää kaveri, selviytyä riidoista, kestää epäonnistumisia tai pettymystä tai

ottaa huomioon toisten tunteet, lapsen sosiaalisissa taidoissa on puutteita. (Poijula 2016, 164–167.)

Tunne- ja itsesäätelytaitoihin kuuluu tunteiden tunnistaminen, nimeäminen, säätely ja ilmaiseminen sekä empatia ja aggressiivisuus. Lapsella kehittyy iän myötä kyky säädellä käyttäytymistään, tunteitaan ja kognitiivisia toimintojaan. (Kiviluote 2019, 15.) Tunteiden tietoista säätelemistä alkaa oppia keskimäärin vasta alakouluikäisenä, joten siihen asti lapsi oppii tunnetaitoja aikuisen tuen, mallin ja ohjauksen avulla. Tunnetaitojen ja sosiaalistaitojen suhde on hyvin tiivis, sillä muiden huomioiminen sosiaalisissa tilanteissa ja ryhmissä onnistuu, kun osaa toimia omien tunteidensa kanssa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 12, 35–36.)

Tunteet kulkevat mukana leikeissä, sosiaalisissa tilanteissa sekä oppimisessa. Tunteet ovat läsnä jokaisessa tilanteessa, vaikka niitä ei aina tiedosta. Kaikki lasten tunteet eivät aina välity kasvattajille, koska lapset ovat hyviä peittelemään niitä. Osa lapsista ei uskalla ilmaista tunteitaan ja osa ei vielä tunnista tai tiedosta omia tunteitaan. Tunteiden erilainen ilmaisutapa voi liittyä myös lapsen erityispiirteeseen. Tunteiden ilmaisemiseen vaikuttaa siis monet asiat. Kaikki lapset tarvitsevat tunteidensa kanssa toimimiseen tukea, kannustavaa palautetta, rohkaisua, mallinnusta sekä etsiä ja löytää itselle sopivia tunteiden hallinta- ja säätelykeinoja. (Wiman 2022, 96.)

3.2 Sosioemotionaaliset taidot varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteena on kehittää lapsen sosioemotionaalisia taitoja, rohkaista heitä toimimaan osana vertaisryhmää sekä opettaa toisten ihmisten kunnioittamista. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisten ristiriitatilanteiden tunnistamista ja ratkaisua rakentavalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa yhteistyöhön perustuva toiminta tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja erilaisissa tilanteissa erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan muun muassa asettumista toisen asemaan, ratkaisemaan ristiriitatilanteita ja tarkastelemaan

asioita eri näkökulmista. Lisäksi varhaiskasvatuksessa lapset oppivat havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita, joka vahvistaa tunteita. (Opetushallitus 2024b.)

Varhaiskasvatuksessa leikki on suuressa osassa sosioemotionaalisten taitojen oppimista. Lapset ovat aktiivisia toimijoita leikissä. Leikin avulla lapset voivat muodostaa sosiaalisia suhteita, rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä sekä tutkivat ja jäsentävät ympäröivää maailmaa. Vuorovaikutus sekä lasten, että lasten ja työntekijöiden välillä luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä leikkitaidoille. Leikkiessään lapset saavat havainnoida, kokeilla ja oppia sääntöjä. Ryhmässä leikkiminen auttaa lapsia oppimaan tunteidensäätelyä ja tahtoa sekä ottamaan muiden näkökulmat huomioon. (Opetushallitus 2022.)

Lasten sosioemotionaaliset vaikeudet näkyvät vuorovaikutuksessa, tunteiden ilmaisussa ja sosiaalisessa toiminnassa. Usein näihin vaikeuksiin liittyy myös pulmat aistiyliherkkyyden, tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen kanssa. Varhaiskasvatuksessa sosioemotionaalisia vaikeuksia voidaan tukea selkeiden ja systemaattisesti käytettävien menetelmien ja välineiden avulla. (Kiviluote 2019, 18–21.)

4 Varhaiskasvatuksen toimintatavat

4.1 Osallisuus

Osallisuus on oikeutta saada tietoa itseä koskevista asioista sekä mahdollisuutta saada ilmaista mielipiteensä ja päästä vaikuttamaan itseä koskeviin asioihin. Osallisuutta on myös tunne siitä, että kuuluu johonkin ja tulee kuulluksi. Ihminen voi kokea olevansa arvokas osallistuessaan, mutta myös yhteisön ja yhteiskunnan tulee mahdollistaa osallisuus. (Pajulammi 2014, 141.) Osallisuudella vähennetään eriarvoisuutta sekä edesautetaan yhdenvertaisuutta. Osallisuuden avulla vahvistetaan ryhmän jäsenen

minäpysyvyyttä sekä se on avain laadukkaaseen toimintaan. Osallisuutta on myös mahdollisuus osallistua toimintaan, yhteisössä toimiminen sekä omien asioiden vaikutusmahdollisuuksien tiedostaminen. Lapset voivat olla mukana kehittämässä toimintaa esimerkiksi päiväkotiryhmässä. (Sandberg 2024, 74.)

Lapsen vaikuttamisen ja osallistumisen taitoja voidaan tukea kuuntelemalla lapsen ajatuksia, aloitteisiin vastaamalla sekä arvostavalla kohtaamisella. Lapset pääsevät yhdessä aikuisten kanssa suunnittelemaan, toteuttamaan sekä arvioimaan toimintaa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö huolehtii, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Lapsen minä käsitys kehittyy samalla osallisuuden kautta. (Opetushallitus 2022, 29; Kiviluote 2019, 32–33.)

Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida sekä lapsen, että vanhempien osallistuminen. Lapsia voidaan osallistaa ottaen huomioon lasten ilmaisut, aloitteet, mielenkiinnon kohteet ja tunteet teemojen ja toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Vanhempien osallisuutta tukee muun muassa viikko-ohjelma, josta käy ilmi lasten toiminta viikon ajalle. Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon huoltajien mielipiteet ja aloitteet sekä ottaa heidät mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Myös erilaiset varhaiskasvatuksessa järjestettävät perheiden yhteiset tapahtumat ja teemapäivät tukevat vanhempien osallisuutta. (Kiviluote 2019, 32–33.)

4.2 Tunnekasvatus

Tunnetaitojen opettaminen varhaislapsuudesta lähtien on tärkeää, sillä ne vaikuttavat yksilön itsetuntoon ja minäkäsitykseen. Tunne-elämään liittyvät ongelmat ovat usein yhteydessä koulu- ja oppimisvaikeuksiin sekä toiminnan ohjauksen ja itsesäätelyn vaikeuksiin. (Kiviluote 2019, 22.) Tunneopetusta on suunnitelmalliset menetelmät, jossa tavoitellaan lasten tunnetaitojen opettelua eli toisen kuuntelua sekä kohtelua, riitojen selvittämistä, omien tunteiden ilmaisemista ja keinoja kiukuttelun laantumiseen. (Köngäs 2019, 183.)

Kun kasvattaja havaitsee sekä ymmärtää lapsen käyttäytymisen esimerkiksi uhman tai kiukuttelun takana olevan tunteen, hän voi saada kiinni lapsen todellisista tarpeista. Tunteen ymmärtämisen kautta kasvattaja voi auttaa lasta aidosti ja lapsi tulee kuulluksi sekä nähdyksi omana itsenään. Tervettä itsevarmuuden perustaa tukee lapsen auttaminen hänen tunteidensa ja tarpeidensa tärkeydestä. Lapsi tarvitsee tunteiden opetteluun aikuisen apua, koska lapselle on vaikeaa ymmärtää sekä hahmottaa tunteiden merkitystä ja tärkeyttä, joten kasvattajan on tärkeä avata näitä asioita lapselle ikätasoon sopivalla tavalla. (Wiman 2022, 95.)

4.3 Kannustaminen ja kohtaaminen

Kiittäminen, kehuminen sekä kannustaminen vaikuttaa jokaisen lapsen minäkuvaan positiivisesti. Aikuisen kiittäessä näyttää hän samalla esimerkkiä lapsille kiittämisen toimintamallista ja auttaa näin lapsia oppimaan kiittämään myös toisiaan. Samalla lapsi saa kokemuksen, miltä kiitoksen saaminen tuntuu. (Sandberg 2024, 83.)

Kehuminen on vahva huomio. Kehumisen avulla lapsi voi saada varmuuden tekevänsä oikein. Jos lasta ei kehua, voi hänelle jäädä epävarma olo siitä, toimiko hän oikein. Joillekin kehujen vastaanottaminen voi tuntua haasteelliselta, joten kehujen vastaanottamistakin täytyy harjoitella. Sitä voi harjoitella kehumalla lasta heti tilanteen nähtyä. Näin lapsen on helppo yhdistää tilanne käytännön hetkeen. Lapsella ollessa erilaisia tuentarpeita kehumisen tärkeys korostuu. Myönteisen huomion antaminen lapselle vähentää ei-toivottuja tilanteita. Myönteinen huomio järjestelmällisesti sekä tietoisesti on osa ryhmälle annettua tukea. On hyvä huomioida myös hyvä käytös, kun ei-toivottuakin käytöstä huomioidaan usein. (Sandberg 2024, 83–84.)

Kohtaaminen on merkityksellistä kaikille. Kohtaamisessa on tärkeää kohdata ihminen omine keskeneräisyyksineen. Kohtaamisessa on hyvä ammattilaisena häivyttää omaa ammatillisuuttansa ja olla ihminen ihmiselle. Kohtaamisessa on tärkeää kohdata ihminen niin, kuin haluaisi itsensäkin kohdattavan. Ajan

antaminen, kuunteleminen, hymyileminen ovat kohtaamisessa tärkeitä juttuja. Kohtaamisessa tärkeitä arvoja ovat toisen arvostaminen, kunnioittaminen, hyväksyminen sekä tervetulleeksi toivottaminen. (Sandberg 2024, 77–78.)

Sanattomaan viestintään on hyvä kiinnittää huomiota. Sanatonta viestintää ovat esimerkiksi kehonkieli, äänensävyt, äänenpaino, tauotus, eleet, ilmeet sekä kosketus. Asenteet tulevat myös esille sanattomassa viestinnässä.

Sanattomasti voi vaikuttaa myös tilanteen tunnelmaan sekä ilmapiiriin. (Sandberg 2024, 78.)

4.4 Leikki

Varhaiskasvatuksessa leikki näkyy ja kuuluu. Varhaiskasvatus on lasten ja aikuisten erityislaatuinen yhteisö. (Eerola-Pennanen, Koivula & Siippainen 2022, 181.) Leikki on keskeisessä osassa varhaiskasvatuksen toimintaa. Varhaiskasvatuksen tulee tarjota lapsille mahdollisuus osallistua erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lasten oppimista, hyvinvointia sekä kehitystä. Lapsi oppii leikkiessä, mutta leikki ei itsessään ole lapselle oppimisen väline. Leikissä kuitenkin yhdistyvät keskeiset oppimista tukevat elementit. (Opetushallitus 2022, 42–43.)

Leikki on tärkeä osa lapsen kehitystä sillä se vaikuttaa lapseen kaikilla kehityksen osa-alueilla. Leikki kehittää lapsen ongelmanratkaisutaitoja, ajattelua, oppimista sekä kielen ja kommunikaation kehittymistä. Leikki vaikuttaa myös moraalien ja tahdon muovautumiseen, sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä rakentaa persoonallisuutta ja minuutta. Se luo tunnekokemuksia sekä kehittää mielikuvitusta. Leikki muovaa lapsen koko persoonallisuutta, sillä se vaikuttaa lapsen fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen kehittymiseen. (Eerola-Pennanen, Koivula & Siippainen 2022, 126.) Leikki vaikuttaa loppuun suorittamisen haluun, sinnikkyYTEEN, tahtoon sekä järjestelmällisyyden kehittymiseen. Tahtomisen alku näkyy omatoimisissa vapaan leikin tilanteissa, joissa lapsen on itse tehtävä valintansa monien eri vaihtoehtojen joukosta. Ryhmätilanteissa lapsen on myös opeteltava

neuvottelemaan eri tilanteissa vertaisryhmän kanssa. (Helenius & Lummelahhti 2018, 59.)

Leikki on tärkeää lapsille, mutta se on myös yksi olennainen osa lapsia ohjaavalle aikuiselle. Lasten leikkiminen auttaa ohjaajaa suunnittelemaan toimintaa heidän tarpeisiinsa. Leikkien sujussa ohjaaja voi ottaa kontaktia yksittäiseen lapseen, joka tarvitsee apua. Lasten vapaaleikki mahdollistaa lasten havainnoimisen sekä kasvatustavoitteiden toteutumista ryhmässä. Leikin arviointi on pedagogisen suunnittelun väline päiväkodin työntekijöille. Leikin avulla edistetään lasten kehitystä ja tavoitteiden seuraamista sekä aikuiset pystyvät samaan tietoa, kuinka lapset ovat edistyneet. (Helenius & Lummelahhti 2018, 57.)

Havainnointi ja dokumentointi on myös keskeinen osa leikin tukemista, sillä se lisää henkilöstön ymmärrystä lasten kiinnostuksen kohteista ja ajattelusta, jota voi hyödyntää leikin suunnittelussa ja ohjaamisessa. Kasvattajien fyysinen sekä psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta. Se myös ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Aikuinen voi ohjata leikkiä leikin ulkopuolelta tai osallistumalla mukaan leikkiin. (Opetushallitus 2022, 43.) Aikuisten leikkiin osallistumisen on havaittu kehittävän sekä rikastuttavan lasten leikkejä. Myös aikuisten fyysisellä läheisyydellä on havaittu olevan merkitystä lasten leikin sitoutumiseen. Aikuisen istuessa lasten leikin lähellä on havaittu olevan positiivisia vaikutuksia lasten leikkiin toisin kuin aikuisen kävellessä ympäriinsä tai istuessa kauempana. (Eerola-Pennanen, Koivula & Siippainen 2022, 183–184.)

5 Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset

Laura Jurvelin (2021) opinnäytetyö käsittelee 3–5-vuotiaiden lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli syventää ymmärrystä siitä, millä tavalla varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten sosioemotionaalista kehitystä.

Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta selvisi, että lasten sosioemotionaalista kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa erilaisten vuorovaikutussuhteiden kautta. Sosioemotionaalisia taitoja tuetaan lämpimällä vuorovaikutussuhteella lapsen ja varhaiskasvattajan välillä. Niitä voidaan harjoitella ohjatuissa sekä luonnollisissa tilanteissa. Lisäksi tuloksista esiin nousi kasvattajan sensitiivisyys ja tunnekasvatus. (Jurvelin 2021, 2, 14, 20.)

Emma Karjalaisen ja Sanni Oikarisen (2022) opinnäytetyö käsittelee 3–6-vuotiaiden lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli selvittää, miten erilaisilla olemassa olevien käytänteiden avulla varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen sosioemotionaalista kehitystä. Lisäksi he selvittivät, kuinka lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen tapahtuu käytännössä. Tuloksena esiin nousi neljä pääteemaa, jotka ovat lapsi-opettaja välinen suhde, havainnointi, ammatillinen osaaminen ja lasten väliset vertaissuhteet. Lapsen ja opettajan välisen suhteen merkitys korostui tuloksissa itsenäisyyden tukemisessa, itsesäätelytaitojen oppimisessa ja turvallisuuden tunteessa. Havainnoinnin ja seurannan avulla saadaan informaatiota vuorovaikutustilanteista aikuisen ja lapsen välillä sekä päivittäinen havainnointi on lähtökohta lapsen kohtaamiselle ja toimivalle pedagogiikalle. Ammatillisen osaamisen tärkeys korostui siinä, että varhaiskasvatuksen opettajien tulisi tietoisesti opettaa emotionaalisia taitoja lapsille ja opinnäytetyössä tuli ilmi, etteivät kaikki tiedostaneet kohtaamisen merkitystä sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen näkökulmasta. Lasten välisten vertaissuhteiden tukeminen näkyi sosiaalisten taitojen vahvistumisessa esimerkiksi leikkitalanteissa. (Karjalainen & Oikarinen 2022, 2, 37–42.)

Heli Jaakkolan ja Inka Saaren (2023) pro gradussa selvitettiin, kuinka puhetta tukevia keinoja hyödyntävä pienryhmätoiminta vaikuttaa 3–6-vuotiaiden riskilasten sosioemotionaalisiin taitoihin. Ryhmätutkimukseen osallistui 25 lasta. Tuloksena saatiin viitteitä siitä, että Vuorovaikutuksen avaimet -interventiolla voitaisiin tukea lasten sosioemotionaalisia taitoja erityisesti käytöksen ja tunnetaitojen osalta. Tulosten perusteella voi varovaisesti olettaa, että puhetta tukevia keinoja hyödyntävällä pienryhmätoiminnalla on riskilasten

sosioemotionaalisia taitoja tukeva vaikutus. Etenkin niille lapsille, joilla on haasteita sosioemotionaalisisissa taidoissa. (Jaakkola & Saari 2023, 2, 18–39.)

Harvisalmen ja Reunamon (2023) tutkimusta käsittelevässä vertaisarvioidussa artikkelissa selvitetään, mitkä oppimisympäristön tekijät ovat yhteydessä kaaokseen sekä, millä tavoin kaoottinen oppimisympäristö näyttäytyy lasten ja henkilöstön toiminnassa. Artikkelin tekemisessä on hyödynnetty Kehittävä palaute -menetelmää. Tuloksista selvisi, että kaaokseen liittyy ainakin kolme eri tasoa, jotka ovat resurssien riittämättömyys, pedagoginen johtaminen sekä muut työt. Pedagoginen johtaminen oli puutteellista ryhmä sekä päiväkotitasolla sekä muut työt veivät aikuisilta liikaa aikaa, jolloin lämpimiin vuorovaikutussuhteisiin ei jäänyt niin paljoa aikaa kuin olisi toivottu. Tulokset osoittavat myös, että kaaos arvioitiin tutkimuksessa keskimääräistä korkeammaksi rutiinitilanteissa eli ruokailun, lepo hetken, perushoidon sekä vapaan leikin aikana. Kaaosta arvioitiin vähäisemmäksi sisällä tapahtuvan tuetun leikin, ohjatun toiminnan sekä ulkoilutoiminnan aikana. Tällaisissa tilanteissa aikuinen pystyi olemaan paremmin läsnä tilanteessa. Tulokset vahvistavat puutteellisten resurssien sekä rakenteiden olevan yhteydessä kaoottisuuteen. (Harvisalmi & Reunamo 2023, 51–53, 56–64.)

6 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kirjallisuuskatsauksen keinoin selvittää ja koota tutkittua tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tehtävänäimme oli selvittää millainen lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa tukee lapsen sosioemotionaalisia taitoja. Lisäksi selvitimme, millainen varhaiskasvatuksen ympäristö tukee lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä.

Tutkimuskysymykset ovat:

- Millainen lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus tukee lapsen sosioemotionaalaisia taitoja?
- Millainen ympäristö mahdollistaa lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen varhaiskasvatuksessa?

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat ja toteutus

7.1 Laadullinen opinnäytetyö

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä heidän näkökulmastansa, ketä tutkitaan. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ajatuksista, tunteista, kokemuksista ja sen merkityksistä, joita tutkimuksen kohteena olevat ihmiset asialle antavat. Tietysti on haastavaa päästä toisen ihmisen pään sisälle, joten on kehitetty erilaisia menetelmiä, joiden avulla on helpompi tehdä tutkimusta. Menetelmillä tarkoitetaan tapaa, joiden avulla lähestytään tutkimuksen aihetta sekä pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Juuti & Puusa 2020, 9; Kananen 2014, 18–19.)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen sekä tulkinnan antaminen. Tutkimuksessa pyritään syvälliseen ymmärtämiseen. Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruu menetelmiä ovat haastattelut, havainnointi, kyselyt sekä dokumentointi. (Kananen 2014, 18–19.) Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä on laatu ei määrä. Määrällisessä tutkimuksessa tavoitellaan yleistettävyyttä, jota ei tavoitella laadullisessa tutkimuksessa samassa merkityksessä (Vilkkä 2021, 150). Tutkimuksessa aineiston analyysi kytkeytyy vahvasti aineiston hankintaan. Analyysi kulkee mukana koko tutkimuksen ajan. Analyysi ohjaa tutkimusprosessia sekä tiedonkeruuta. Lisäksi sen eri menetelmien avulla analysoidaan tutkimukseen kerettyä aineistoa ja siitä saamien tulosten avulla vastataan tutkimuskysymyksiin (Kananen 2014, 18–19.) Analyysin tavoitteena on tulkita,

ymmärtää sekä kuvailla tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Juuti & Puusa 2020, 143).

Laadullinen tutkimus osoittautui opinnäytetyöhömme parhaaksi vaihtoehdoksi, koska halusimme saada lisää tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Pääsimme laadullisen opinnäytetyön kautta kuvaamaan ja tulkitsemaan valitsemaamme aihetta aineistolähtöisen sisältöanalyysin avulla. Aiemmin tehdyt tutkimukset sekä niiden analysoiminen auttoi meitä syventämään tietämystämme aiheesta. Pyrimme keräämään opinnäytetyöhömme meidän aiheeseemme sopivia aineistoja ja analysoimaan niistä olennaisimman ja tärkeimmän tiedon. Pystyimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme analyysissa muodostuneiden tulosten avulla.

7.2 Integroiva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää ja arvioida olemassa olevaa teoriaa ja luoda uutta tietoa. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan rakentaa kokonaiskuvaa tietyistä asiakokonaisuuksista ongelmien tunnistamiseen ja tietyn teorian kehityksen kuvaamiseen historiallisesti. Kirjallisuuskatsaukset kuuluvat kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen metodien yhdistelmään sekä ne voidaan jakaa kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen ja meta-analyysiin. (Salminen 2011, 3–4, 6.)

Luonteeltaan kirjallisuuskatsaus on siis monimenetelmällinen ja analyttinen tutkimustapa. Hanna Vilkkä (2023) on luetellut kolme mahdollista kirjallisuuskatsauksen tavoitetta, joita ovat käytäntöjen ohjaaminen, ohjeistaminen, suositusten rakentaminen tai erilaisten työkalujen ja menetelmien löytäminen, halu löytää tietoa aineiston tutkimuksessa tai merkitykselliset uudet tutkimuskysymykset, näkökulmat ja menetelmälliset lähestymistavat jonkin ilmiön ymmärtämiseksi. Kirjallisuuskatsauksessa yhdistyvät toimintana ennalta suunniteltu ja järjestelmällinen aineiston hakuprosessi, aineiston valikointi, löydetyn aineiston kriittinen lukeminen ja

arviointi, muistiinpanojen tekeminen alkuperäistutkimuksista sekä tutkimusten analyysi eli tietojen vertailu ja yhdistäminen uuden tiedon tuottamiseksi (Vilkkä 2023, 12–13.)

Yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleiskatsaus ilman tarkkoja sääntöjä ja siinä käytettävät aineistot ovat laajoja. Narratiivinen ja integroiva katsaus ovat kaksi erilaista kuvailevan kirjallisuuskatsauksen orientaatiota. Integroiva kirjallisuuskatsaus sopii menetelmäksi, jos halutaan kuvata tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti ja tuottaa uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta. (Salminen 2011, 6–8.) Integroiva kirjallisuuskatsaus tunnetaan myös nimellä integratiivinen kirjallisuuskatsaus. Vilkan (2023) mukaan integratiivinen kirjallisuuskatsaus edellyttää aihetta, josta on jo olemassa ja tekeillä paljon tutkimusta. Sen avulla voidaan tuottaa laaja kuva aiheeseen valituista aineistoista, koska se ei seulo tutkimusaineistoa yhtä tarkasti kuin esimerkiksi systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Tutkimukseen on mahdollisuus ottaa kattava aineisto, koska integratiiviseen kirjallisuuskatsaukseen on mahdollisuus sisällyttää myös teoreettisia tutkimuksia. (Vilkkä 2023, 25.)

Toteutimme opinnäytetyön integroivana kirjallisuuskatsauksena, sillä valitsemastamme aiheesta on tehty jo paljon aiempia tutkimuksia, joten pystyimme niiden avulla toteuttamaan kirjallisuuskatsauksemme. Integroiva kirjallisuuskatsaus salli meille kattavan aineiston ja mahdollisimman monipuolisesti kuvaavan opinnäytetyön valitsemastamme aiheesta. Kokosimme opinnäytetyöhömme teoriapohjan eri lähteiden avulla. Teimme kriittistä tarkastelua koko opinnäytetyömme ajan, jotta opinnäytetyöhömme keräämä tieto vastaisi meidän tutkimuskysymyksiämme. Analyysiin saimme kerättyä laajan aineiston, jonka avulla saimme monipuoliset tulokset aiheestamme. Pystyimme integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla vastaamaan tutkimuskysymyksiimme.

7.3 Aineiston haku ja valinta

Kirjallisuuskatsauksessa tutkimusaineistoiksi käyvät konferenssijulkaisut tai -tiivistelmät, arvoidut opinnäytetyöt, väitöskirjat, asiakirjat, ammatilliset raportit, tieteelliset monografiat, julkaisuyhteisöjen selvitykset sekä virastojen, kansalaisjärjestöjen ja tieteellisten järjestöjen julkaisut. Vilkka (2023) on ryhmitellyt kirjallisuuskatsauksessa käytettävät aineistot kolmeen ryhmään: vertaisarvoidut tutkimukset, vertaisarvioimattomat tutkimukseen perustuvat aineistot ja arvoidut tutkimukseen perustuvat aineistot. (Vilka 2023, 33–34.)

Vilka (2023) määrittelee harmaan kirjallisuuden kirjallisuudeksi, joka on jotain muuta kuin vertaisarvioitua tutkimusta tai kirjallisuutta eli esimerkiksi opinnäytteet, pro gradu -tutkielmat, väitöskirjat ja asiakirjat. Osassa harmaata kirjallisuutta on käytetty arviointia laadun arvioimiseksi esimerkiksi opinnäytteissä ja pro gradu -tutkielmissa, jotka kuuluvat arvioituihin tutkimukseen perustuviin aineistoihin. (Vilka 2023, 33–34.)

Kirjallisuuskatsauksemme aineisto haettiin Finnasta, Melindasta, Journalista, Jeceristä ja Heldasta. Olemme määritelleet sisäänotto- ja poissulkukriteerit taulukkoon 1.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto on julkaistu vuosina 2017–2024	Aineisto on julkaistu ennen vuotta 2017
Aineisto on tieteellinen vertaisarvioitu artikkeli, väitöskirja tai pro gradu -tutkielma	Aineisto on jokin muu kuin tieteellinen vertaisarvioitu artikkeli, väitöskirja tai pro gradu -tutkielma
Aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin	Aineisto ei vastaa tutkimuskysymyksiin
Aineisto on saatavilla kokonaisena e-julkaisuna	Aineisto ei ole saatavilla kokonaisena e-julkaisuna
Aineisto on ilmainen	Aineisto on maksullinen
Kielenä suomi tai englanti	Kielenä jokin muu kuin suomi tai englanti

Aineisto liittyy suomalaiseen varhaiskasvatukseen	Aineisto ei liity suomalaiseen varhaiskasvatukseen
Aineisto liittyy 0–6-vuotiaisiin lapsiin	Aineisto ei liity 0–6-vuotiaisiin lapsiin

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Finnaan ja Melindaan suoritimme tarkennetun haun aiheen ja avainsanojen perusteella. Heldaan, Journaliin ja Jeceriin suoritimme manuaalisen haun eli haimme aineistoja aiheeseen liittyvien hakusanojen avulla normaalissa hakukentässä. Tämän jälkeen lähdimme itse käymään hakutuloksia läpi sisäänotto- ja poissulkukriteerien avulla. Tietokantahaun tiedot näkyvät taulukossa 2. Tietokantahaku suunnitelmavaiheessa on suoritettu elo-lokakuu 2024 välillä yksi tietokanta kerrallaan. Tarkempi taulukko tietokantahausta löytyy liitteestä 1.

Hakukone	Hakusanat	Osumat	Valittu aineisto
Finna	Varhaiskasvatus AND sosiaaliset taidot	16	2
Melinda	Varhaiskasvatus AND sosiaaliset taidot	31	0
Journal	Manuaalinen haku	-	0
Helda	Sosio- emotionaaliset taidot	-	2
Jecer	Manuaalinen haku	-	6

Taulukko 2. Tietokantahaku

Oleellista aineistojen valinnassa on laadunarvioinnin toteutuminen, joka tarkoittaa sitä, että tutkimukset käsitellään joko yhtenä kokonaisuutena tai esimerkiksi käsitteiden, mallien ja teorioiden käytön ja metodologian soveltamisen näkökulmasta, jotka ovat olennaisimpia oman kirjallisuuskatsauksen kannalta. Yksityiskohtainen arviointi tehdään niille tutkimuksille, jotka ovat olennaisia omalle katsaukselle. Aineiston valinta tapahtuu jatkuvan arvioinnin perusteella. Tärkeää on arvioida tutkimusten aihe,

aineisto, aineiston keräämisen tapa, tulokset ja päätelmät. Alustavan arvioinnin perusteella pystyy päättämään mitkä tutkimukset ovat katsauksen kannalta tärkeimmät. Valintaan on kolme näkökulmaa, joita ovat aineiston soveltuvuus katsaukseen, aineiston ulkoiset tekijät ja aineiston sisäiset tekijät. Valittavien aineistojen laadunarvioinnin keskeiset käsitteet ovat validiteetti, reliabiliteetti, sovellettavuus, siirrettävyys ja yleistettävyys. (Vilkkä 2023, 92–93.)

Aineistoa valittaessa täytyy miettiä, mitkä aineistot vastaavat parhaiten tutkimuskysymyksiin, katsauksen tavoitteeseen ja kohderyhmän tarkoitukseen. Vaikka vertaisarvioitu alkuperäistutkimus on usein paras lähtökohta katsaukselle, jotta hahmotetaan alan tapa käsitellä aihepiiriä tutkimuksissa tai saadut keskeiset tulokset ja johtopäätökset, se ei ole aina osuvin valinta. Vilkkä (2023) on antanut neljä esimerkkiä aineiston valintaan:

1. Pro gradu -työt ovat hyvä ratkaisu, jos ollaan kiinnostuneita siitä, mitä tutkinnoista valmistuvat ovat omalla alallaan tietyistä aihepiireistä tutkineet.
2. Kannattaa tutkia konferenssijulkaisuja, jos ollaan kiinnostuneita siitä, mihin suuntaan aihepiirin tutkimus on menossa tulevaisuudessa.
3. Vertaisarvioitu artikkeli on suositeltavin vaihtoehto, jos ollaan kiinnostuneita olemassa olevasta tiedosta ja siinä olevista tietoaukoista tai menetelmällisistä ja teoreettisesta lähestymistapojen kirjosta.
4. Erilaiset oman alan julkisyhteisöjen selvitykset ja raportit ovat osuvin vaihtoehto aineistoksi, jos ollaan kiinnostuneita siitä, miten tiettyjä käytäntöjä alalla sovelletaan. (Vilkkä 2023, 34).

Tietokantahaun jälkeen karsimme aineistoa yhdessä. Ensin karsimme aineistoa otsikon perusteella ja sen jälkeen tiivistelmien ja avainsanojen perusteella. Arvioimme jatkuvasti aineistojen kelpoisuutta omaan kirjallisuuskatsauksemme tutkimuskysymysten, tavoitteen ja kohderyhmän näkökulmasta. Pro gradu -tutkielmat valikoituivat kirjallisuuskatsauksemme aineistoksi, koska olimme kiinnostuneita siitä mitä kasvatustieteiden opiskelijat ovat tutkineet samasta aiheesta ja heidän tutkimustuloksistaan (taulukko 3). Aineistoiksi valikoitui Finnasta yksi pro gradu –tutkielma sekä yksi väitöskirja. Heldasta valikoitui myös yksi pro gradu -tutkielma ja yksi väitöskirja. Jeceristä valitsimme kuusi eri

artikkeliä monien eri manuaalisten hakujen jälkeen. Melindasta ja Journalista emme valinneet aineistoja kirjallisuuskatsauksemme, koska aineistot olivat sisäänottokriteerien ulkopuolella. Tarkemmat kuvaukset valikoituneista aineistoista ovat liitteessä 2.

Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet aineistot
Arvola, O. 2021. Varhaiskasvatus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana. Väitöskirja.
Hautamäki, S. 2023. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia aikuisen tuen ja tunnetaitojen merkityksestä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Pro gradu -tutkielma.
Kesäläinen, J. 2023. Lasten tunnesäätely, leikki ja kognitiiviset valmiudet varhaiserityiskasvatuksessa. Väitöskirja.
Kirvesniemi, T., Poikolainen, J. & Honkanen, K. 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being. Vertaisarvioitu artikkeli.
Marstio, J. 2017. Lasten sosiaaliset taidot vuoropäiväkodissa. Pro gradu -tutkielma.
Martikainen, S-J. & Oikarinen, T. 2021. "Lapsista näkee, että me tehdään hyvin": Sosioemotionaalisen hyvinvoinnin toimintakulttuuri päiväkodissa. Vertaisarvioitu artikkeli.
Rautamies, E., Koivula, M. & Vähäsantanen, K. 2018. Lastentarhanopettaja lasten autonomian tukijana varhaiskasvatuksessa. Vertaisarvioitu artikkeli.
Rosqvist, L., Kokko, M., Kinos, J., Robertson, L., Pukk, M. & Barbour, N. 2019. Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa konstruoituna. Vertaisarvioitu artikkeli.
Salminen, J., Pakarinen, E., Poikkeus, A-M., Laakso, M-L. & Lerkkanen, M-K. 2022. Teacher-child interactions as a context for developing social competence in toddler classrooms. Vertaisarvioitu artikkeli.
Stenius, T., Karlsson, L. & Sivenius, A. 2021. Huumori lasten kanssa – ovi yhteisöllisyyteen? Vertaisarvioitu artikkeli.

Taulukko 3. Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet aineistot.

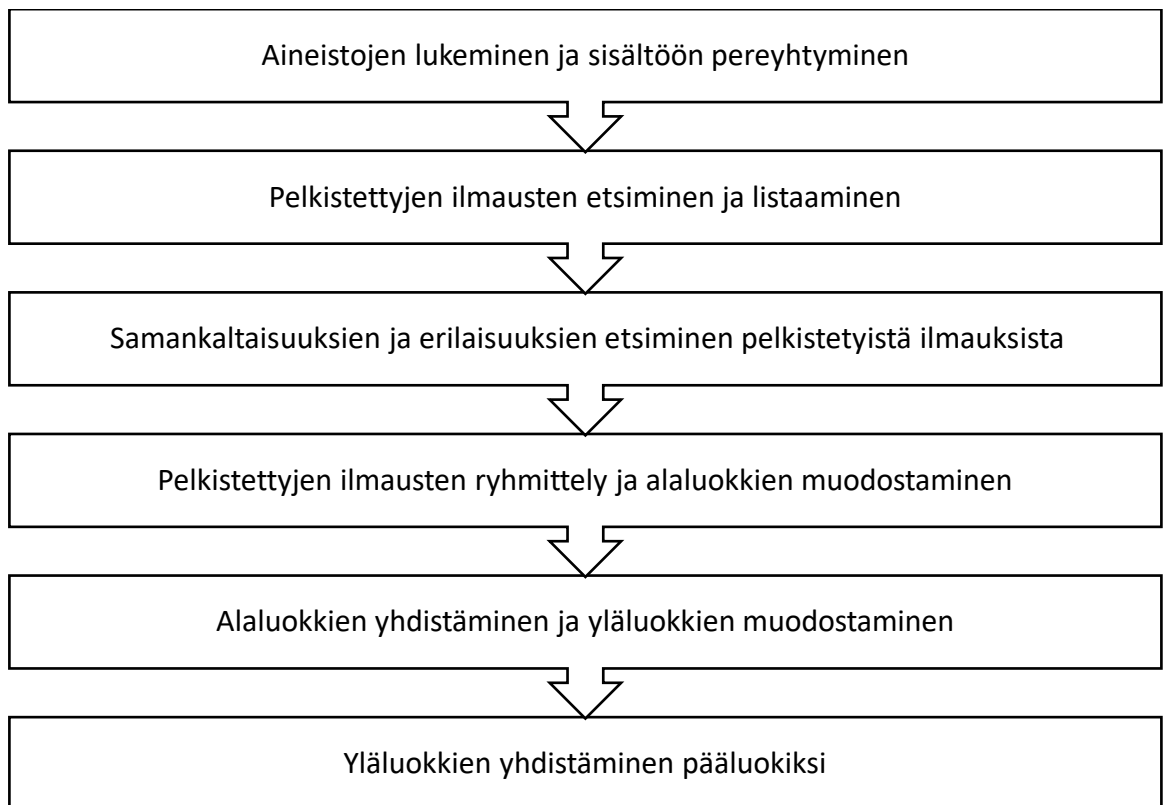
7.4 Aineistolähtöisen sisältöanalyysin prosessi

Kirjallisuuskatsauksessa voidaan käyttää aineistolähtöistä sisältöanalyysiä.

Analyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkijan tavoitteena on löytää tutkimuksesta jonkinlainen logiikka tai tyypillinen kertomus. (Vilka 2021, 163).

Analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen aineiston tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Analyysin tavoitteena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisältöanalyysissä tavoitteena on saada aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Laadullisen aineiston tarkoituksena on lisätä tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–109, 122.) Valitsimme aineistolähtöisen sisältöanalyysin, koska sen avulla saamme koottua opinnäytetyömme aineistot tiiviiseen muotoon sekä pystymme analyysin tekemisen jälkeen vastaamaan tutkimuskysymyksiimme (kuvio 2).

Kuvio 2. Aineistolähtöisen sisältöanalyysin eteneminen Milesia ja Hubermania mukaillen (Tuomi & Saarijärvi 2018, 123).

Sisältöanalyysin ensimmäisessä vaiheessa pelkistetään alkuperäinen tieto eli redusoidaan. Aineistoista karsitaan tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Pelkistämisessä voidaan etsiä auki kirjoitetusta aineistosta tutkimusta kuvaavia ilmaisuja. Aineistosta etsitään kaikki tutkimusta kuvaavat alkuperäiset ilmaukset sekä niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyt ilmaukset listataan allekkain ylös kadottamatta aineistosta mitään. Pelkistämisvaiheessa tulee

huomioida, että yhdestä ilmauksesta voi löytää useampia pelkistettyjä ilmauksia. (Tuomi & Saarijärvi 2018, 123–124.)

Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Aineistosta kerätyt alkuperäisilmaukset käydään läpi, jonka jälkeen niistä etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi. Näistä muodostuvat alaluokat. Alaluokat nimetään sen sisältöä käsittelevällä nimellä. Ryhmittelyssä luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä saadaan alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Luokittelua jatketaan yhdistelemällä alaluokkia yläluokiksi. Yläluokkia yhdistelemällä muodostetaan pääluokkia. Lopuksi muodostetaan yhdistävä luokka, joka on yhteydessä tutkimustehtävään. (Tuomi & Saarijärvi 2018, 124–125.)

Seuraavaksi vuorossa on aineiston käsitteellistäminen eli abstrahointi. Tässä vaiheessa suodatetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Valittujen tietojen avulla muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointiprosessin osana katsotaan myös olevan klusterointi. Käsitteellistämässä edetään alkuperäisissä ilmauksissa olevan tiedon käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja siitä johtopäätöksiin. Käsitteellistämistä jatketaan niin kauan, kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. Aineiston analyysissä on tärkeää tarkkailla koko ajan, että polku alkuperäiseen tietoon säilyy. Sisältöanalyysi pohjautuu päättelyyn ja tulkintaan. (Tuomi & Saarijärvi 2018, 125–127.)

Ensimmäisessä vaiheessa lähdimme käymään valitsemiamme aineistoja perusteellisesti läpi ja etsimme niistä aihettamme kuvaavia alkuperäisilmauksia. Keräsimme alkuperäisilmaukset taulukkoon erilliselle Word-tiedostolle, jonka pituudeksi tuli noin 20 sivua. Jokaiseen alkuperäisilmaukseen merkitsimme tarkasti aineiston sivunumeron, jotta tietäisimme jatkossa, mistä jokainen ilmaus on otettu. Tämän jälkeen muodostimme alkuperäisilmauksista pelkistettyjä ilmauksia. Pidemmistä alkuperäisilmauksista saatoimme muodostaa useamman pelkistetyn ilmauksen ja lyhyemmistä vain yhden. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten muodostamisesta on taulukossa 4.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
"...the crying child is picked up; attention is paid to the child by asking if something is distressing them; and the one withdrawing from the group is soothed." (Kirvesniemi ym. 2019, 37).	Lapsen tunteiden huomioiminen
"Aikuisen kiireetön ja rauhallinen läsnäolo, lasten kuuntelu ja heidän kysymyksiinsä vastaaminen koettiin tärkeäksi." (Hautamäki 2023, 32)	Aikuisen kiireetön läsnäolo
"Lasten keskuudessa oli havaittu leikkikavereiden valikoimista, johon aikuiset kokivat tärkeäksi puuttua huolehtien, että kaikki lapset pääsevät leikkiin mukaan." (Hautamäki 2023, 41)	Leikin tukeminen ja havainnointi

Taulukko 4. Esimerkki pelkistämisestä.

Pelkistettyjä ilmauksia oli paljon, joten kävimme kaikki yksitellen läpi ja kirjoitimme kaikille jonkin mahdollisen alaluokan, jotta lopullisten alaluokkien muodostaminen olisi helpompaa ja selkeämpää. Esimerkki alustavien alaluokkien muodostamisesta on taulukossa 5.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
"...the crying child is picked up; attention is paid to the child by asking if something is distressing them; and the one withdrawing from the group is soothed" (Kirvesniemi ym. 2019, 37)	Lapsen tunteiden huomioiminen	Tunteiden huomioiminen
"Aikuisen kiireetön ja rauhallinen läsnäolo, lasten kuuntelu ja heidän kysymyksiinsä vastaaminen koettiin tärkeäksi." (Hautamäki 2023, 32)	Aikuisen kiireetön läsnäolo	Aikuisen läsnäolo

”Lasten keskuudessa oli havaittu leikkikavereiden valikoimista, johon aikuiset kokivat tärkeäksi puuttua huolehtien, että kaikki lapset pääsevät leikkiin mukaan.” (Hautamäki 2023, 41)	Leikin tukeminen ja havainnointi	Havainnointi
“...toddlers’ play behavior gradually shifts toward shared play with peers, this means that children spend more time together and these situations are also likely to challenge developing social skills and, for example, evoke disruptive and even aggressive behavior.” (Salminen ym. 2022, 56)	Jaettu leikki haastaa sosiaalisia taitoja	Ryhmäleikki

Taulukko 5. Esimerkki alaluokkien muodostamisesta.

Alustavien alaluokkien hahmottelu helpotti meitä lopullisten alaluokkien muodostamisessa. Alaluokkia tuli ensin kaksikymmentä, mutta huomasimme niiden olevan liian suuria yläluokkia muodostaessamme. Pilkoimme siis osan alaluokista pienemmiksi, jolloin alaluokkia tuli peräti 32. Ryhmittelimme tämän jälkeen värikoodien avulla pelkistetyt ilmaukset alaluokkien mukaan. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten ryhmittelystä alaluokkiin löytyy taulukosta 6.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
Aikuisen kiireetön läsnäolo	Kasvattajan läsnäolo
Leikin havainnointi ja aikuisen läsnäolo lasten vertaissuhteiden tukemisessa	
Leikin tukeminen ja havainnointi	Havainnointi
Kasvattaja havainnoi lapsen tunnetiloja	
Lapsen tunteiden huomioiminen	Tunteiden huomioiminen

Tunnesäätelyn vaikeuksien tukeminen	
Jaettu leikki haastaa sosiaalisia taitoja	Ryhmäleikki
Ison ryhmän yhteinen hauskanpito	

Taulukko 6. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten ryhmittelystä alaluokkiin.

Alaluokkien muodostamisen jälkeen aloimme muodostamaan yläluokkia.

Teimme yläluokkien muodostamisen myös värikoodien avulla. Alaluokistamme muodostui 6 yläluokkaa. Yläluokkien muodostamisesta löytyy esimerkki taulukosta 7.

Alaluokka	Yläluokka
Kasvattajan läsnäolo	Kasvattajan vuorovaikutus
Kannustaminen	
Havainnointi	Kasvattajan toimintatavat
Keskustelu	
Tunteiden huomioiminen	Tunnekasvatus
Empatian tukeminen	
Ryhmäleikki	Lasten vuorovaikutus
Ystävyysuhteet	

Taulukko 7. Esimerkki yläluokkien muodostamisesta.

Yläluokkien muodostamisen jälkeen yhdistimme ne kolmeksi pääluokaksi.

Nämä yläluokat ovat myös opinnäytetyömme tuloksia. Pääluokiksi muodostui vuorovaikutuksen muodot, hyvinvointia tukeva ympäristö ja varhaiskasvatuksen toimintatavat. Esimerkki pääluokkien muodostamisesta löytyy taulukosta 8.

Yläluokka	Pääluokka
Kasvattajan vuorovaikutus	Vuorovaikutuksen muodot
Lasten vuorovaikutus	
Oppimisympäristö	Hyvinvointia tukeva ympäristö
Yhteisöllisyys	
Kasvattajan toimintatavat	Varhaiskasvatuksen toimintatavat
Tunnekasvatus	

Taulukko 8. Esimerkki pääluokkien muodostamisesta.

8 Tulokset

8.1 Vuorovaikutuksen muodot

Vuorovaikutuksen muodot pääluokkaan yhdistyivät yläluokat kasvattajan vuorovaikutus ja lasten välinen vuorovaikutus. Kasvattajan vuorovaikutuksen yläluokassa oli alaluokat kohtaaminen, kannustaminen, kasvattajan läsnäolo, turvallinen, sensitiivinen ja empaattinen aikuinen sekä huumori. Lasten välisen vuorovaikutuksen yläluokassa yhdistyi alaluokkina lasten toimintatavat, käyttäytyminen, ystävyysuhteet sekä yksin- ja ryhmäleikki.

Hautamäen (2023) tutkielmassa lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutussuhde koettiin hyvin merkitykselliseksi lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa (Hautamäki 2023, 31). Etenkin lapsen yksilöllinen kohtaaminen korostui sosioemotionaalisia taitoja tukevissa vuorovaikutussuhteissa. Kasvattajan aito kiinnostus lapsia ja heidän asioitansa kohtaan sekä herkkyyys huomioida lasten tunteet ja tarpeet nähtiin tärkeänä (Hautamäki 2023, 31–32). Vuorovaikutussuhdetta saattoi haastaa lasten yhtäaikaiset tarpeet ja tunteet, jolloin korostui kasvattajan huomion jakaminen tasavertaisesti sekä herkkyyys huomioida jokaisen lapsen aloitteet (Hautamäki 2023, 33–34). Kirvesniemen ym. (2019) tutkimuksessa esimerkiksi lepoajan jälkeiset pukeutumistilanteet tarjosivat mahdollisuuden rauhalliseen kohtamiseen, jossa lapset voivat rentoutua kasvattajan sylissä (Kirvesniemi ym. 2019, 36–37). Rautamies ym. (2018) tutkimuksessa korostettiin myös yksilöllisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen merkitystä etenkin lapsen autonomian tukemisessa (Rautamies ym. 2018, 62).

Hautamäen (2023) tutkielmassa esiin nousi myös positiivisen palautteen antamisen tärkeys vuorovaikutukseen liittyen. Lapsia keuhuttiin ja kannustettiin heidän onnistumisistaan ja toiminnastaan opetetun mukaisesti (Hautamäki 2023,34). Rautamies ym. (2018) tutkimuksessa kannustamisen käytännön

asioiden oppimisesta nähtiin olevan yhteydessä positiivisen minäkäsityksen muodostumiseen. Tämä edellytti kasvattajilta tarkkojen havaintojen tekemistä ja oikea-aikaista reagointia (Rautamies ym 2018, 65).

Rautamies ym. (2018) tutkimuksessa etenkin varhaiskasvatuksen opettajan merkitys lasten sosiaalisten taitojen tukemisessa nähtiin tärkeänä. Kasvattajien mukaan tärkeää oli myös, että lapsi pystyy turvautumaan aikuiseen negatiivisia tai vaikeita tunteita kohdatessaan, jotta lapsi voi oppia konkreettisella tuella itsesäätelytaitoja ja oman toiminnan ohjausta (Rautamies 2018, 60–61). Arvolan (2021) mukaan lasten osallisuus syvenee, kun kasvattaja on aktiivisesti läsnä. Lasten osallisuus oli yhteydessä positiivisiin emootioihin (Arvola 2021, 58). Kesäläisen (2023) tutkimuksessa todettiin olevan tärkeää, että kasvattajat tukevat lapsien osallisuutta ryhmässä ja näin mahdollistavat lapsien tuen saamisen muilta ryhmän lapsilta (Kesäläinen 2023, 40). Hautamäen (2023) mukaan kasvattajan kiireetön ja rauhallinen läsnäolo, lasten kuuntelu ja kysymyksiin vastaaminen toi lapsille turvan tunteen (Hautamäki 2023, 32).

Steniuksen ym. (2021) tutkimuksessa todettiin monien hauskojen hetkien kertovan kasvattajien ja lasten välisestä yhteydestä (Stenius ym. 2021, 252). Leikillinen asenne, huumori ja mukana olo nähtiin tuovan lapset ja kasvattajat lähemmäksi toisiaan (Stenius ym. 2021, 257). Kasvattajien tulisi välttää ironiaa ja olla luonnollinen (Stenius ym. 2021, 254). Kasvattaja opettaa omalla esimerkillään lapselle, mikä on sopivaa ja missä tilanteessa (Stenius ym. 257). Salminen ym. (2022) toteavat tutkimuksessaan kasvattajien käyttämän itse- ja rinnakkaispuheen olevan tehokas tapa näyttää ja opettaa empaattista käyttäytymistä. Pienten lasten empaattinen käyttäytyminen rakentuu sosiaalisesti ryhmässä laadukkaana kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kontekstissa. Rautamies ym. (2018) tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen opettaja piti huolta siitä, että jokaisella lapsella on ryhmässä hyvä olla (Rautamies ym. 2018, 67).

Rautamies ym. (2018) tutkimuksessa pidetään ystävyys-suhteiden muodostumisen mahdollistajana sosiaalisten taitojen vahvistumista. Lapsen sosiaalisia taitoja ovat lapsen kyky vastavuoroiseen, myönteiseen sekä iloa

tuottaviin vertaissuhteisiin. Näiden taitojen nähtiin olevan yhteydessä muun muassa ristiriitojen ratkaisuun, sekä neuvottelutaitojen oppimiseen. Sosiaalisten taitojen vahvistumisen myötä lapset myös kykenevät leikkimään iloa tuottavia leikkejä sekä tarkastelemaan omaa toimintaansa. (Rautamies ym. 2018, 60.) Marstion (2017) tutkielmassa kuitenkin todetaan vuoropäiväkodissa olevan haasteellista luoda pitkäaikaisia ystävyys-suhteita esimerkiksi vaihtelevien hoitoaikojen ja vähäisten vuoro-ohjelmien mahdollisuuksien takia (Marstio 2017, 57).

Salmisen (2022) tuloksena todettiin lasten kasvaessa ja alkaessa leikkiä enemmän myös toistensa kanssa tulee lapselle enemmän haastavia tilanteita kehittyvien sosiaalisten taitojen kanssa. Tilanteissa voi ilmetä enemmän aggressiivista tai häiritsevää käyttäytymistä. Kasvattajat pitivät aggressiivista käyttäytymistä odotetumpana pienempien lasten kohdalla. (Salminen ym. 2022, 56.) Kesäläisen (2023) tuloksista ilmeni, että lapsilla, joilla on kehityshäiriöitä leikkivät mieluummin yksin kuin ryhmässä. Lapsella, joilla oli kehityksessä häiriöitä, ilmeni vähemmän innostusta sekä vähän kielellistä tunneviritystä. (Kesäläinen 2023, 42.)

8.2 Hyvinvointia tukeva ympäristö

Hyvinvointia tukeva ympäristö pääluokka sisältää oppimisympäristön ja yhteisöllisyyden. Oppimisympäristöön yhdistyi alaluokat turvallisuus, rauhallinen ympäristö, kiireetön ympäristö sekä mielekäs ja positiivinen ympäristö. Yhteisöllisyyteen yhdistyi ryhmän merkitys, osallisuus, yhteenkuuluvuus ja työhyvinvointi.

Hautamäen (2023) tutkielmassa oli havaittu rauhallisen ympäristön tukevan lasten sosioemotionaalisia taitoja. Rauhallinen tila pyrittiin järjestämään varsinkin niille lapsille, joilla havaittiin haasteita hälyisässä ympäristössä toimiessa (Hautamäki 2023, 39.) Lisäksi turvallisuutta ympäristöön toi aikuisen kiireetön ja rauhallinen läsnäolo (Hautamäki 2023, 32). Marstion (2017) mukaan myönteinen oppimisympäristö tukee lapsen itsetuntoa ja vuoropäiväkodeissa tämä näkyi kiireettömyytenä ja kodinomaisuutena. Vuoropäiväkodeissa toimittiin

luonnostaan pienissä ryhmissä ja kiireettömyys näkyi esimerkiksi siirtymätilanteissa ja lasten saapuessa päiväkotiin. Leikki- ja toimintatilanteissa pienryhmien kanssa kasvattajilla on mahdollisuus osallistua ja ohjata leikkejä ja toimintaa sekä havainnoida ja huomioida lasten tunteita ja ajatuksia. (Marstio 2017, 52–56.)

Steniuksen ym. (2021) tutkimuksen mukaan lapsilla on halu olla yhteydessä toisiin käynnistämällä hauskaa ja luomalla ympärilleen mukavaa tunnelmaa. Tilanteet, joissa lapsi oli sanonut jotain hauskaa, olivat kaikkia yhdistävää hauskuutta. Kasvattajat olivat havainneet, että lapset haluavat hauskuudelleen yleisön, joten on tärkeää, että kasvattaja heittäytyy mukaan toimintaan. (Stenius ym. 2021, 252.) Huumorin käytön esteeksi havaittiin kasvattajan kiire ja suorittaminen, jolloin kasvattajat ja aikuiset saattavat elää erillisissä maailmoissa (Stenius ym. 2021, 258). Kasvattajilla on vastuu päiväkodin positiivisesta ilmapiiristä (Stenius ym. 2021, 259). Rautamies ym. (2018) tutkimuksessa havaittiin, että sosiaalisten taitojen vahvistumisen myötä lapsi kykenee rakentamaan ja ylläpitämään mielekkäitä leikkitalanteita muiden lasten kanssa (Rautamies ym. 2018, 60). Yhteenkuuluvuuden tunne tuottaa lapselle mielihyvää (Marstio 2017, 56).

Kirvesniemen ym. (2019) tutkimuksen mukaan lasten sosioemotionaaliset taidot kehittyvät kasvattajan valvonnan aikana ja kasvattajille tärkeää on lasten myönteinen tunneilmapiiri (Kirvesniemi ym. 2019, 40). Myös Rautamies ym. (2018) tutkimuksessa todetaan, että kasvattajien ohjaustavassa, jossa tuetaan yhteisöllisyyttä, kasvattaja pitää huolta, että jokaisella lapsella on hyvä olla ryhmässä. Kasvattajien mukaan he vaikuttavat ryhmän yhteiseen positiiviseen ilmapiiriin paljon toiminnallaan, jota edistää huumori ja toimiva vuorovaikutus ja yhteistyö. Lisäksi tärkeänä nähdään ryhmän yhteisesti sovittuja sääntöjä ja toimintaperiaatteita sekä huomion suuntaamista ryhmäytymiseen ja ryhmän yhteisöllisyyden vahvistamiseen etenkin toimintakauden alussa. (Rautamies ym. 2018, 67.)

Kesäläinen (2023.) toteaa tutkimuksessaan, että ympäristö, jossa tukea tarvitsevat lapset toimivat yhdessä muiden lasten kanssa, voi parhaimmillaan

mahdollistaa oppimisen lähikehityksen vyöhykkeellä, jolloin tunnesäätely ja kognitiiviset valmiudet vahvistuvat (Kesäläinen 2023, 45). Arvolan (2021) tutkimuksen mukaan vähemmän osallisuutta ilmeni eri kieli- ja kulttuuritaustaisista lapsista tehdyissä havainnoissa kuin kantaväestön lapsista tehdyissä havainnoissa. Ei-sosiaalinen ja ei-toivottu käyttäytyminen oli yleisempää suhteessa kantaväestön lapsiin. Kasvattajien arvioiden mukaan osallisuus syvenee, kun he ovat aktiivisesti läsnä tilanteissa. Osallisuus on yhteydessä lasten ilon ja mielihyvän tunteiden näkymiseen. Osallisuutta vahvistavina tekijöinä kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ryhmissä näyttäytyi olevan leikki- ja lukutilanteet, projektit, perheen kanssa tehtävä yhteistyö ja pedagogisen johtamisen huomiointi. (Arvola 2021, 58.) Lapsille, joilla on motoriikka- ja kommunikaatiotaitojen heikkouksia, on omat haasteet oppimisen ja yhteisen toiminnan kanssa, joten on tärkeää, että kasvattaja tukee heidän osallisuuttaan ryhmässä, jotta he voivat saada tukea muilta lapsilta omaan oppimiseensa (Kesäläinen 2023, 40).

Martikaisen ja Oikarisen (2021) mukaan sosioemotionaalista hyvinvointia tukee myös kasvattajien tiimin tuki (Martikainen ym. 2021, 163). Lämmin yhteishenki, keskinäinen arvostus, yhdessä tekeminen ja sallivuus luovat luottamusta ja hyväksyntää työyhteisöön (Martikainen ym. 2021, 160).

8.3 Varhaiskasvatuksen toimintatavat

Varhaiskasvatuksen toimintatavat pääluokkaan yhdistyivät yläluokat tunnekasvatus ja kasvattajan toimintatavat. Tunnekasvatus sisältää tunteiden huomioimisen, kiintymyssuhteet ja empatian tukemisen. Kasvattajan toimintatavat sisältävät havainnoinnin, keskustelun, autonomian, itsesäätelyn ja hyvinvoinnin tukemisen, käytettävät välineet sekä subjektiivisuuden tukemisen.

Martikaisen ja Oikarisen (2021) tutkimuksessa pidettiin kasvattajan keskeisimpänä tehtävänä lapsen havainnointia ja auttamista. Lapsien tunnetilan ja eri tilanteiden havainnointia sekä auttamista pidettiin parempana määrittelyn ja tuomitsemisen sijaan. (Martikainen & Oikarinen 2021, 163.) Rautamies ym.

(2018) tutkimuksessa kerrottiin eri ohjaustavoista, jotka ovat hoivaava, läsnä oleva, rohkaiseva, hassuttelija sekä yhteisöllisyyttä rakentava ohjaustapa. Hoivaavassa ohjaustavassa nousi tärkeäksi lämmin vuorovaikutus ja henkilökohtaisen huomion antaminen lapselle. Läsnä olevassa ohjaustavassa korostui kasvattajan saatavilla oleminen sekä lapsen tieto, että apua on saatavilla tarvittaessa. Rohkaisevassa ohjaustavassa nousi esiin lapsen kannustaminen, onnistumisista iloitseminen sekä lapsen rohkaiseminen. Hassuttelijan ohjaustavassa korostui lasten ajatuksista ja oivalluksista kiinnostuminen, vastuun antaminen lapsille, lapsien ohjaaminen tekemään päätöksiä ja valintoja. Yhteisöllisyyttä rakentavassa ohjaustavassa korostui ryhmän säännöistä sekä toimintaperiaatteista kiinni pitäminen, tärkeänä pidettiin työntekijöiden keskinäistä huumoria, vuorovaikutusta sekä toimivaa yhteistyötä ja ryhmän yhteisöllisyyden vahvistamista. (Rautamies ym. 2018, 63–67.)

Martikaisen ja Oikarisen (2021) tutkimuksessa esille nousi kasvattajan vallan huomioiminen sekä ohjaustavan muutos kontrolloijasta sensitiiviseksi tarkkailijaksi, sanoittajaksi, tiedustelijaksi sekä säätelyavuksi. Muutoksessa tärkeintä oli kasvattajan vallan tunnistaminen suhteessa lapseen. (Martikainen & Oikarinen 2021, 162.) Salmisen (2022) tutkimuksessa todettiin kasvattajien osallistuessa lasten leikkeihin sekä toimintaan mahdollistavan paremmat havainnointi mahdollisuudet sekä lapsista paremman kuvan saamisen. Kasvattajat saavat näin paremmin tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista sekä käyttäytymisestä. Tämä mahdollistaa tilanteisiin heti puuttumisen sekä tilanteiden läpi käymisen lasten kanssa. (Salminen ym. 2022, 57.) Myös Marstion (2017) mukaan pienryhmätilanteessa varhaiskasvatuksen työntekijöillä on hyvät mahdollisuudet ohjata leikkejä sekä osallistua lasten toimintaan, havainnoida, huomioida lasten tunteita ja mahdollistaa lapsille kuulluksi tuleminen. (Marstio 2017, 56.) Kesäläisen (2023) tutkimuksessa todettiin erityisen tuen tarpeen lasten kanssa kasvattajan hyvien toiminnanohjaustaitojen helpottavan leikkimistä sekä sosiaalisten taitojen kehittyvän leikkiessä. Positiivinen kehä edistää erityisen tuen tarpeen lapsia. (Kesäläinen 2023, 41–42.)

Salmisen ym. (2022) tuloksista tärkeäksi nousi myös keskustelu. Tutkielmassa rakentavan palautteen antaminen auttaa lasta toimimaan vuorovaikutustilanteessa ja kiinnittämään huomiota oikeanlaisiin keinoihin sekä neuvottelutaitoihin. Keskustelun aikana kasvattaja voi keskustella lapsen kanssa, miksi on tärkeää osoittaa hyväksyntää sekä olla hyvä ystävä. Kasvattajan toistaessa lapsen sanomia asioita sekä käyttämällä rikasta sanastoa voi hän antaa lapselle uusia välineitä, joiden avulla lasten on helpompaa kommunikoida kavereidensa kanssa. (Salminen ym. 2022, 57–58.)

Martikaisen ja Oikarisen (2021) tutkimuksessa sosioemotionaalisen hyvinvoinnin tukemisessa tärkeäksi osoittautui kasvattajan rooli ja oman toiminnan huomioiminen. Sosioemotionaalista hyvinvointia tukevia toimintatapoja ovat ajan antaminen luottamuksen rakentumiselle, läsnäolo, yhteinen leikki sekä oleminen tekemisen sijaan. (Martikainen & Oikarinen 2021, 162). Marstion (2017) tutkimuksessa vanhempien sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä lapsia tulee tukea sosiaalisesti itsesäätelyssä. Sosiaalisia taitoja voi tukea positiivista palautetta antamalla, harjoittelemalla, tunteiden ilmaisussa tukemisella sekä yhdessä tekemisellä lapsen kanssa. (Marstio 2017, 55.) Kirvesniemen ym. (2022, 37) artikkelissa todetaan, että lasten sosioemotionaalisia taitoja on hyvä havainnoida myös ulkona sekä ohjaamattoman leikin tai toiminnan aikana.

Rautamies ym. (2018) näkevät, että autonomia on yhteydessä tunnetaitojen, sosiaalisten taitojen, omatoimisuuden, ajattelun, oppimistaitojen sekä itsesäätelytaitojen kanssa. Lapsen mahdollisuus autonomiaan mahdollistuu lapsen oppiessa ilmaisemaan omaa tahtoaan. Autonomian tukemisessa pidetään tärkeänä lapsen kuulemista, yksilöllistä kohtaamista sekä vuorovaikutusta. Autonomian tukemisen keinoina toimii rohkaiseva, hassutteleva, läsnä oleva, hoivaava, yhteisöllisyyttä rakentava ohjaustapa. (Rautamies ym. 2018, 7, 62–63.)

Rosqvistin (2019) mukaan tärkeimpinä tekijöinä aikuisen roolissa lapsilähtöisessä toiminnassa ovat roolin aktiivisuus ja subjektiivisuuden tunnistaminen, joka näkyi esimerkiksi lasten tuntemisessa, lasten ehdotuksiin

tarttumisessa, pidättäytymisessä lapsen ohjaamisesta sekä ongelmatilanteiden ratkaisujen kysymisessä. Tutkimuksessa aikuisen aktiivinen rooli tuki lapsen subjektiutta esimerkiksi auttamalla lasta saavuttamaan päämääränsä.

Lapsilähtöinen toiminta todettiin tutkimuksessa lapsien mielestä mielekkääksi. (Rosqvist ym. 2019, 209).

Hautamäen (2023) tutkielmassa tärkeäksi nousi lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa tunnesäätelyn tukeminen. Lasten tunteiden huomioimista pidettiin tärkeänä kasvun, itsetunnon sekä turvallisuuden tunteen kannalta.

(Hautamäki 2023, 35.) Kirvesniemen ym. (2022) tutkimuksessa todettiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden seuraavan lapsien käyttäytymistä. Lapsien seuraamisella aikuiset saavat samalla tietoa lasten tunteista. (Kirvesniemi ym. 2022, 39.)

Hautamäen (2023) tutkielmassa varhaiskasvatuksessa pyrittiin ennakoimaan, havainnoimaan ja ohjaamaan tilannetta niin, että lapsille ei syntyisi voimakasta tunnereaktiota. Myös varhaiskasvatus ryhmässä pyrittiin aistimaan ryhmän ilmapiiriä ja vaikuttamaan siihen myönteisesti. (Hautamäki 2023, 35.) Hautamäen (2023, 46) tutkielmassa todettiin rauhallisen kasvattajan tukevan lasta tunnesäätelyssä.

Marstion (2017) tutkielman mukaan tunnetaitoihin olisi hyvä panostaa jo pienten ryhmässä. Isompaan ryhmään siirryttäessä sosiaaliset tilanteet lisääntyvät, jolloin hyvät säätelytaidot tulevat tarpeeseen. Tämä olisi hyvä huomioida

ryhmien rakentamisessa sekä lapsien siirrossa toiseen ryhmään. (Marstio 2017, 51, 55.)

Hautamäen (2023) tutkielmassa lapsen tunnesäätelyn tukemisen keinoiksi nousivat lapsen tunneilmaisun rohkaiseminen ja hyväksyminen, tunteiden tunnistaminen sekä sanoittaminen. Lapsen tunteiden kieltämisen huomattiin voimistavan haastavaa tunnetilaa. (Hautamäki 2023, 36.)

Salmisen ym. (2022) tutkimuksessa havaittiin pienillä lapsilla tunnesanojen ja sanallisten ilmaisujen oppimisella olevan hyötyä itsensä ymmärtämisessä sekä itsensä tekemisessä ymmärrettäväksi muille. (Salminen ym. 2022, 58.)

Kesäläisen (2023) tutkimuksessa pohdittiin, onko varhaiskasvatuksessa paremmat valmiudet tukea lapsia, joilla on kielellisiä haasteita kuin lapsia, joilla on tunnesäätelyn haasteita. Lapsilla, joilla on tunnesäätelyn vaikeuksia, ilmenee

enemmän temperamentissaan ulospäinsuuntautuneisuutta, riehumisleikkejä sekä negatiivisia tunnevirityksiä. (Kesäläinen 2023, 39–40, 41–42.)

Kirvesniemen ym. (2022) tutkimuksessa ilmenee, että päiväkodin henkilökunta kohtaa päivän aikana lasten kanssa monenlaisia tunteita. Päiväkodissa ilmenee tilanteita, jolloin lasten tarpeita ei kohdata. Hiljaiset lapset voivat jäädä huomiotta. (Kirvesniemi ym. 2022, 37.) Salmisen ym. (2022) tutkimuksessa todetaan, ettei kasvattaja pysty tukemaan lapsen käyttäytymistä oikealla kielenkäytöllä ja palautteella, jos kasvattajalla itsellään on vaikeuksia vuorovaikutustaidoissa. Tämä voi heikentää lapsen kehitystarpeita sekä empaattista käyttäytymistä. (Salminen ym. 2022, 58–59.)

Hautamäen (2023) tutkielmassa tunteiden tunnistamisessa koettiin hyödylliseksi käyttää erilaisia tunnekortteja ja -kuvia. (Hautamäki 2023, 36). Kesäläisen (2023) mukaan varhaiserityiskasvatuksessa on erilaisia välineitä tukemaan kielellisiä vaikeuksia. Materiaaleina toimivat erilaiset pedagogiset materiaalit, kommunikoinnin keinot, joita ovat esimerkiksi kirjat, kortit ja pelit. (Kesäläinen 2023, 42.)

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kirjallisuuskatsauksen keinoin selvittää ja koota tutkittua tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tehtävänäimme oli selvittää millainen lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa tukee lapsen sosioemotionaalisia taitoja sekä millainen varhaiskasvatuksen ympäristö tukee lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä. Opinnäytetyömme tulosten kautta olemme saaneet huomata, että varhaiskasvatus kokonaisuudessaan tukee lasten sosioemotionaalisia taitoja monella eri osa-alueella. Tulosten perusteella havaitsimme, että sosioemotionaalisten taitojen kehittymisessä suurempi merkitys on kasvattajalla ja kasvattajan toimintatavoilla kuin

ympäristöllä. Kuitenkin myös ympäristössä on paljon tekijöitä, jotka tukevat lasten sosioemotionaalista kehittymistä. Nämä toki kulkevat käsi kädessä, sillä itse kasvattaja ja varhaiskasvatuksen toimintatavat ovat suuressa osassa mahdollistamassa sosioemotionaalisia taitoja tukevaa ympäristöä kokonaisuudessaan.

Kasvattajan sosioemotionaalisia taitoja tukevassa vuorovaikutuksessa korostui läsnä oleva, turvallinen ja sensitiivinen aikuinen. Tuloksissa Hautamäen (2023, 31–32) tutkielmassa etenkin lapsen yksilöllinen kohtaaminen korostui sosioemotionaalisia taitoja tukevissa vuorovaikutussuhteissa. Kasvattajan aito kiinnostus lapsia ja heidän asioitansa kohtaan sekä herkkyys huomioida lasten tunteet ja tarpeet nähtiin tärkeänä. Myös Rautamies ym. (2018, 62) tutkimuksessa korostettiin yksilöllisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen merkitystä etenkin lapsen autonomian tukemisessa. Opinnäytetyön teoriapohjassa Sandberg (2024, 77–78) kertoo kohtaamisessa tärkeää olevan se, että ammattilainen häivyttää oman ammatillisuutensa ja on ihminen ihmiselle. Myös Helenius ja Lummelahdi (2028, 57) kertovat kuinka leikin lomassa kasvattaja voi ottaa kontaktia yksittäiseen lapseen esimerkiksi apua tarvittaessa.

Tuloksissa tunnekasvatus nousi esiin sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Hautamäen (2023, 46) mukaan rauhallinen kasvattaja tukee lasta tunnesäätelyssä. Marstion (2017, 51, 55) mukaan tunnetaitoihin tulisi panostaa jo pienten ryhmässä, sillä isompien ryhmässä sosiaaliset tilanteet lisääntyvät ja hyvät tunnesäätelytaidot tulevat tarpeeseen. Myös opinnäytetyön teoriapohjassa korostuu tunnekasvatuksen tärkeys. Kiviluote (2019, 22) mukaan tunnetaitojen opettaminen varhaislapsuudesta lähtien on tärkeää, sillä ne vaikuttavat lapsen itsetuntoon ja minäkäsitykseen sekä tunne-elämän vaikeudet ovat usein yhteydessä toiminnan ohjauksen ja itsesäätelyn vaikeuksiin. Wimanin (2022, 95) mukaan lapsi tarvitsee tunteiden opettelussa aikuisen apua ja kasvattajan olisi tärkeää avata tunteiden merkitystä ja tärkeyttä lapselle ikätasoon sopivalla tavalla.

Teoriapohjassa kerrotaan, että varhaiskasvatuksessa lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Varhaiskasvatuksessa yhteistyöhön perustuva toiminta antaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa erilaisten ihmisten kanssa sekä lasten kanssa harjoitellaan muun muassa asettumista toisen asemaan, ratkaisemaan ristiriitatilanteita ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. (Opetushallitus 2024b.) Tuloksissa Rautamies ym. (2018, 60) tutkielmassa todettiin sosiaalisten taitojen vahvistumisen mahdollistavan ystävyysuhteiden muodostamisen, koska sosiaalisten taitojen nähtiin olevan yhteydessä ristiriitojen ratkaisuun ja neuvottelutaitojen oppimiseen. Marstion (2017, 57) mukaan vuoropäivähoito nähtiin haasteena ystävyysuhteiden luomiselle.

Tuloksissa Kesäläisen (2023, 39–40, 41–42) tutkimuksessa pohdittiin, onko varhaiskasvatuksessa paremmat valmiudet tukea lapsia, joilla on kielellisiä haasteita kuin lapsia, joilla on tunnesäätelyn haasteita. Lapsilla, joilla on tunnesäätelyn vaikeuksia, todettiin ilmenevän enemmän temperamentissaan ulospäinsuuntautuneisuutta, riehumisleikkijä sekä negatiivisia tunnevirityksiä. Emme lähtökohtaisesti tutkineet kielellisten ja tunnesäätelyn tukemisen keinojen vertailtavuutta, mutta opinnäytetyömme tulosten perusteella varhaiskasvatuksessa varsinkin kasvattajan toiminnalla ja nykyisillä monilla eri menetelmillä on paljon keinoja tunnesäätelyn tukemiseen. Myös Martikaisella ja Oikarisella (2021, 162) esille nousi kasvattajan vallan huomioiminen sekä ohjaustavan muutos kontrolloijasta sensitiiviseksi tarkkailijaksi, sanoittajaksi, tiedustelijaksi sekä säätelyavuksi. Muutoksessa tärkeintä oli kasvattajan vallan tunnistaminen suhteessa lapseen. Teoriapohjassa Wiman (2022, 95) kertoo, että kun kasvattaja havaitsee sekä ymmärtää lapsen käyttäytymisen esimerkiksi uhman tai kiukuttelun takana olevan tunteen, hän voi saada kiinni lapsen todellisista tarpeista. Tunteen ymmärtämisen kautta kasvattaja voi auttaa lasta aidosti ja lapsi tulee kuulluksi sekä nähdyksi omana itsenään.

Sosioemotionaalaisia taitoja tukevassa ympäristössä korostui turvallinen, rauhallinen, kiireetön ja mielekäs ympäristö. Tuloksissa nousi esiin, että lasten sosioemotionaaliset taidot kehittyvät kasvattajan valvonnan aikana (Kirvesniemi ym. 2019, 40). Myös Hautamäki (2023) totesi rauhallisen ympäristön tukevan

lasten sosioemotionaalisia taitoja. Teoriapohjassa Heikkinen (2021, 31) toteaa oikealaisen oppimisympäristön mahdollistavan aikuisen tarvittavan läsnäolon sekä Kiviluote (2019, 32) turvallista ilmapiiriä edistävän yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat. Varhaiskasvatuksessa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat kokonaisuuden henkilöstön, lasten sekä ympäristön vuorovaikutuksessa (Opetushallitus 2022, 24). Sosioemotionaalisia taitoja tukeva ympäristö mahdollistuu kasvattajan läsnä ollessa, mutta tarvittava läsnäolo mahdollistuu oikealaisella ympäristöllä. Nämä siis kulkevat vahvasti käsikädessä sosioemotionaalisia taitoja tukevassa varhaiskasvatuksessa.

Teoriapohjassa kerrotaan, että oppimisympäristöjä rakennetaan sekä suunnitellaan lasten kanssa. Sen tulee auttaa lapsia ohjautumaan leikkeihin, tutkimiseen ja taiteelliseen ilmaisuun, fyysiseen aktiivisuuteen ja tutkimiseen. (Opetushallitus 2022, 36.) Tuloksissa Steniuksen ym. (2021) tutkimuksen mukaan lapsilla on halu olla yhteydessä toisiin käynnistämällä hauskaa ja luomalla ympärilleen mukavaa tunnelmaa. Kasvattajat olivat havainneet, että lapset haluavat hauskuudelleen yleisön, joten on tärkeää, että kasvattaja heittäytyy mukaan toimintaan. Huumorin käytön esteeksi kuitenkin havaittiin kasvattajan kiire ja suorittaminen, jolloin kasvattajat ja aikuiset saattoivat elää erillisissä maailmoissa. (Stenius ym. 2021, 252, 258.) Hyvinvointia tukevassa ympäristössä korostuu siis vahvasti myös lasten osallisuus siinä, että he saavat olla mukana luomassa mielekästä ympäristöä varhaiskasvatukseen sekä saavat kokea olevansa osana ryhmää.

Monipuolisesti hyvinvointia tukeva ympäristö tukee lasten sosioemotionaalisia taitoja, jonka mahdollistaa nyky maailman varhaiskasvatuksen toimintatavat sekä ammattitaitoiset ja sensitiiviset kasvattajat. Kiire sekä vähäiset resurssit voivat heikentää sosioemotionaalisia taitoja tukevaa ympäristöä. Olisikin kiinnostava lähteä tutkimaan enemmän, miten varhaiskasvatuksessa oleva kiire oikeasti vaikuttaa lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja kehitykseen varhaiskasvatuksen arjessa nykypäivänä. Toki vanhemmat ovat sosioemotionaalisten taitojen ensisijaisina mahdollistajina, mutta monet lapset viettävät suuren osan ajastaan varhaiskasvatuksessa.

9.2 Eettisyys, luotettavuus ja uskottavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan kiteyttää kolmen käsitteen avulla, jotka ovat eettisyys, luotettavuus sekä uskottavuus. Eettisyys tarkoittaa, että tutkija on noudattanut eettisiä periaatteita sekä hänen tutkimuksessaan käyttämät menetelmät sekä analyysitavat täyttävät sen kriteerin, että ne voisivat toimia minkä vain tutkimuksen ohjenuorina. Luotettavuus muodostuu siitä, miten tutkija vakuuttaa uskottavasti lukijan ammattitaidollaan. Uskottavuus muodostuu siitä, miten tutkimusta lukevat kollegat, tutkittavat sekä yleisö uskovat tutkimuksen tulokset todeksi sekä siihen, kuinka aineisto on kerätty ja analysoitu. (Juuti & Puusa 2020, 175.) Uskottavuus opinnäytetyössämme näkyy tarkoin valikoitujen aineistojen kautta sekä hyvien lähdeviittausten avulla. Jokainen lukija tietysti arvioi itse opinnäytetyömme uskottavuutta. Olemme kertoneet selkeästi analyysimme vaiheet ja sen etenemisen sekä valitsimme analyysin aineistot luotettavista tietokannoista.

Eettiset lähtökohdat kirjallisuuskatsauksessa ovat samat kuin muissakin tieteellisissä tutkimuksissa noudatettavissa hyvän tieteellisen käytännön periaatteissa. Tutkija siis noudattaa yhteisesti sovittuja pelisääntöjä suhteessa kollegoihin, tutkimuskohteeseen, rahoittajiin, toimeksiantajiin ja suureen yleisöön. Koska kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan toisten tutkijoiden tekemiä tutkimuksia, nousevat siinä erityisesti esille rehellinen ja vilpitön toiminta tutkimusta kohtaan. (Vilkkä 2023, 99.)

Opinnäytetyömme aineisojen käytössä olemme huomioineet eettisyyden kirjoittamalla kappaleisiin lähteet, joista tieto on otettu. Selkeiden lähdeviitteiden avulla tuomme ilmi, missä kohdissa on käytetty lähteitä ja mitkä kohdat ovat meidän omaa pohdintaamme. Olemme kohdelleet muiden kirjoittajien tutkimuksia, tutkielmia sekä aineistoja eettisesti ja mainitsemme kaiken saadun tarvitsemamme tiedon opinnäytetyössämme lähdeviitteineen. Valitsemamme aineistot valikoituivat meidän opinnäytetyöhömme, koska uskoimme niiden avulla saavamme vastaukset meidän tutkimuskysymyksiimme.

Luotettavuutta sekä toteuttamista ei voi pitää erillisenä tapahtumana laadullisessa tutkimuksessa. Tutkijan täytyy arvioida tutkimuksen luotettavuutta koko tutkimuksen ajan kaikissa tekemissään valinnoissa. Tutkijan tulee pystyä perustelemaan tekemänsä valinnat sekä ratkaisunsa ja arvioimaan ratkaisujen toimivuutta tai tarkoituksenmukaisuutta tavoitteiden kannalta. (Vilka 2021, 196–197.)

Luotettavuus toteutuu opinnäytetyössämme luotettavien aineistojen sekä tarkan tutkimuksen kuvauksen avulla. Etsimme aineistot luotettavilta sivuilta jatkuvan arvioinnin sekä tarkkojen sisäänotto- ja poissulkukriteerien avulla. Huomioimme graduissa sen, että jokaisen tutkijan oma tulkinta vaikuttaa tutkimuksen tulokseen. Teimme koko kirjallisuuskatsauksen aikana kriittistä arviointia lähteiden sekä aineistojen luotettavuudesta. Kuvassimme aineistolähtöisen sisältöanalyysin prosessin vaiheita tarkasti, jotta lukija näkee selkeästi opinnäytetyömme etenemisen ja voi itse myös arvioida toteutuksen luotettavuutta.

Tieteellisesti hyvään käytäntöön kuuluu esimerkiksi, että tutkija noudattaa tiedeyhteisön toimintatapoja; huolellisuutta, rehellisyyttä sekä tarkkuutta tutkimuksen tekemisessä, tulosten tallentamisessa, arvioinnissa ja esittämisessä. Tutkimuksen täytyy olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle määrättyjen vaatimusten vaatimalla tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150–151.) Opinnäytetyömme on koottu opinnäytetyön ohjeiden mukaisesti. Opinnäytetyö etenee tutkimuksellisen opinnäytetyön vaiheiden mukaan. Olemme koostaneet tiedot työhömmme tarkasti, joka vaihetta analysoiden sekä tiedon alkuperää seurailten. Olemme rehellisesti kirjoittaneet kaiken löytämämme tiedon sitä vääristämättä.

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyö tekeminen on ollut pitkä ja osittain haastava, mutta myös todella antoisa sekä opettavainen prosessi. Prosessi on opettanut meille etenkin tiedonhakutaitoja ja lisännyt lähteiden monipuolisen käytön osaamista.

Ylipäättään kirjallisuuskatsauksen tekeminen on ollut meille täysin uusi kokemus.

Sosioemotionaaliset taidot olivat meille käsitteenä ennestään tuttu aihe, mutta alkuun koimme haasteena sen kompetenssin laajuuden ja sitä kautta aiheen rajaamisen. Rajasimme lopulta opinnäytetyön käsittelevän pääosin sosiaalisia ja tunnetaitoja. Koimme niiden olevan merkityksellisimpiä osa-alueita nyky-yhteiskunnan varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tulokset antavat meille paremmat eväät toimimaan lasten kanssa tulevaisuuden työelämässä. Olemme oppineet lasten ja kasvattajan välisestä vuorovaikutuksesta sekä eri ohjaustavoista ja menetelmistä lapsen kanssa toimimiseen. Tunne- ja itsesäätelytaitojen tukeminen on osa varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtäviä, ja opinnäytetyömme avulla pystymme lisäämään osaamistamme niiden tukemiseen vuorovaikutuksen ja toimintatapojen kautta.

Opinnäytetyön tekeminen parin kanssa toteutui mielestämme hyvin. Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen hyvissä ajoin ja saimme rauhassa työstää sitä eteenpäin. Myös hyvissä ajoin aloittaminen on mahdollistanut meille hyvän joustavuuden työskentelyssä ilman kiirettä. Sovimme jokaisella tapaamisellamme, mitä teemme seuraavalle kerralle valmiiksi ja kumpikin meistä teki aina oman osuutensa. Opinnäytetyön tekeminen kehitti meidän yhteistyötaitojamme.

9.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämisaiheet

Opinnäytetyöstämme voi olla hyötyä käytännön työssä varhaiskasvatuksessa esimerkiksi oppimisympäristön ja menetelmien kehittämiseen paremmin sosioemotionaalista kehitystä tukeviksi. Opinnäytetyömme kautta myös varhaiskasvatuksen henkilöstö voi lisätä ymmärrystään ja muokata työskentelytapojaan enemmän sosioemotionaalisia taitoja tukeviksi nimenomaan kasvattaja-lapsi suhteen merkityksen ja sisällön huomioimiseksi suunnitelmallisessa ja pedagogisesti laadullisesti toteutuvassa varhaiskasvatuksessa.

Laajemmassa näkökulmassa opinnäytetyömme tulokset voivat tukea päätöksentekoa esimerkiksi varhaiskasvatusten linjauksiin tai suosituksiin. Opinnäytetyö voi toimia myös pohjana laajemmille tutkimuksille koskien lasten sosioemotionaalisia taitoja.

Lähteet

- Arvola, O. 2021. Varhaiskasvatus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/152202/AnnalesB539Arvola.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 12.8.2024.
- Eerola-Pennanen P; Koivula, M & Siippainen, A. 2022. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Ek, T. & Parikka-Nihti, M. 2024. Onni olla ulkona. Luonto- ja kestävyyskasvatus varhaiskasvatuksessa. Viro: Printon.
- Halonen, E. 2021. Leikin merkitys varhaiskasvatuksessa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosionomi. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/500853/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6%202021.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 27.7.2024.
- Harvisalmi, J. & Reunamo, J. 2023. Mistä varhaiskasvatuksen kaaoksessa on kysymys? Jecer 12 (2), 51–70. <https://journal.fi/jecer/article/view/120383/77630>. 18.3.2025.
- Hautamäki, S. 2023. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia aikuisen tuen ja tunnetaitojen merkityksestä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_86082. 12.8.2024.
- Heikkinen, J. 2021. Ihme ilmiöt. Ilmiölähtöinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Riika: Livonia Print.
- Helenius, A. & Lummelahhti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD - Books on Demand.
- Hintikka, J. 2016. Sopeutumattomien oppilaiden tunne- ja itsesäätelytaitojen kehittyminen. Oppilaiden ja opettajien arvioita ja kokemuksia Aggression portaat -interventiosta. Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/119941/Annales%20C%20416%20Hintikka%20VK.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 17.2.2025.
- Jaakkola, H. & Saari, I. 2023. Puhetta tukevia keinoja hyödyntävän pienryhmätoiminnan vaikutukset varhaiskasvatuskäisten riskilasten sosioemotionaalisiin taitoihin. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/176215/Jaakkola_Heli_Saari_Inka_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 15.9.2024.
- Jurvelin, L. 2021. Lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Oulun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/499770/Jurvelin-Laura.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 26.7.2024.
- Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Jääskinen, A-M. & Pelliccioni, S. 2017. Mitä sä rageet? Lapsn ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja Oy.

- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karjalainen, E & Oikarinen, S. 2022. Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen 3–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosionomi. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/786060/Opinnaytetyo_Karjalainen_Oikarinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 27.7.2024.
- Kesäläinen, J. 2023. Lasten tunnesäätely, leikki ja kognitiiviset valmiudet varhaiserityiskasvatuksessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/f7f19312-4408-434d-a014-880a02aedc9c/content>. 11.10.2024.
- Kirvesniemi, T., Poikolainen, J. & Honkanen, K. 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being. *Jecer* 8 (1), 26-46. <https://journal.fi/jecer/article/view/114103/67302>. 15.10.2024.
- Kiviluote, J. 2019. Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitojen opettaminen. Aggression portaat -opetusohjelman avulla. Varhaiskasvattajan käsikirja. Turku: JK-kustannus ja koulutus Oy.
- Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Marstio, J. 2017. Lasten sosiaaliset taidot vuoropäiväkodissa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/271e0d03-de3d-4c54-b2ba-fc76d88a443a/content>. 11.10.2024.
- Martikainen, S-J. & Oikarinen, T. 2021. "Lapsista näkee, että me tehdään hyvin": Sosioemotionaalisen hyvinvoinnin toimintakulttuuri päiväkodissa. *Jecer* 10 (3), 147–181.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114174/67373>. 15.10.2024.
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf. 3.7.2024.
- Opetushallitus. 2024a. Mitä on varhaiskasvatus? <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>. 2.7.2024.
- Opetushallitus. 2024b. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>. 15.7.2024.
- Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.
- Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Raittinen, K. 2024. Varhaiskasvatuksen sosionomi; työnkuva ja osaaminen. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/853740/raittinen_kira.pdf?sequence=2. 6.4.2025.
- Rautamies, E., Koivula, M. & Vähäsantanen, K. 2018. Lastentarhanopettaja lasten autonomian tukijana varhaiskasvatuksessa. *Jecer* 7 (1), 53-75.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114085/67284>. 15.10.2024.
- Rosqvist, L., Kokko, M., Kinos, J., Robertson, L., Pukk, M. & Barbour, N. 2019. Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa

- konstruoituna. *Jecer* 8 (1), 192–214.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114111/67310>. 15.10.2024.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto.
https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf.
30.7.2024.
- Salminen, J., Pakarinen, E., Poikkeus, A-M., Laakso, M-L. & Lerkkanen, M-K. 2022. Teacher-child interactions as a context for developing social competence in toddler classrooms. *Jecer* 11 (1), 38-67.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114006/67221>. 15.10.2024.
- Sandberg, E. 2024. Yleinen tuki. Laadukas kasvatus, ohjaus ja pedagogiikka. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Stenius, T., Karlsson, L. & Sivenius, A. 2021. Huumori lasten kanssa – ovi yhteisöllisyyteen? *Jecer* 10 (2), 239–263.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114165/67364>. 15.10.2024.
- Talentia. 2022. Sosionomit varhaiskasvatuksessa. Opas työntekijöille ja työnantajille. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/e3226696-9654-11ed-b7db-00155d64030a>. 6.4.2025.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatuslaki. 540/2018.
- Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilkka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House Oy.
- Virtanen, J. 2024. Aistisäätelyn haasteiden vaikutus lapsen kuormitukseen päiväkodissa. Opas vanhemmille. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/868105/Virtanen_Juuli_a.pdf?sequence=5. 8.4.2025.
- Wiman, A. 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Tietokantahaku

Tietokanta	Hakusanat	Osumat	Otsikon perusteella hyväksytyt tutkimukset/ artikkelit	Tiivistelmän perusteella hyväksytyt tutkimukset/ artikkelit	Koko tekstin perusteella hyväksytyt tutkimukset/artikkelit
Finna 12.8.2024	varhaiskasvatus AND sosiaaliset taidot varhaiskasvatus AND leikkipedagogiikka	31	9	4	2
Melinda 12.8.2024	Varhaiskasvatus AND sosiaaliset taidot	31	6	1	0
Journal 13.9.2024	Manuaalinen haku	-	10	2	0
Helda 11.10.2024	Manuaalinen haku	-	5	3	2
Jecer 15.10.2024	Manuaalinen haku	-	25	9	6

Kirjallisuuskatsauksen aineistot

Tekijä(t), julkaisuvuosi, julkaisun nimi	Tutkimuksen tarkoitus ja tehtävä	Osallistujat ja tutkimusmenetelmä	Tutkimuksen tulokset
<p>Arvola, O. 2021. Varhaiskasvatus eri Kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana. Väitöskirja.</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten arjesta varhaiskasvatuksessa a. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää kuinka usein ja miten paljon eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten arjesta löytyy osallisuutta ja oppimista mahdollistavia tekijöitä sekä miten oppimista voidaan tukea.</p>	<p>Tutkimus on toteutettu osana Orientaatioprojektia, joka on Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen laaja varhaiskasvatuksen tutkimus- ja kehittämisprojekti. Tutkimukseen osallistui kaksitoista kuntaa ja yhteensä 160 päiväkotiryhmää. Tutkimukseen valikoitui jokaisesta päiväkodista systemaattisella otannalla yksi ryhmä. Aineistonkeruuseen osallistui päiväkodin ryhmästä yleensä varhaiskasvatuksen opettaja, joka täytti omasta varhaiskasvatuksen ryhmästään lasten taitoja sekä oppimisympäristöä arvioivat kyselylomakkeet.</p>	<p>Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset tarvitsevat tukea sosiaalisissa tilanteissa sekä toisen kielen ja metakognitiivisten taitojen oppimiseen varhaiskasvatuksessa a. Kantaväestön lapset ja eri kulttuuri- ja kielitaustaiset lapset eroavat itsesäätelytaitojen, sosiaalisten taitojen ja oppimistaitojen suhteen. Kuitenkaan kaikissa taidoissa ei huomattu merkittäviä eroja. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla lapsilla havainnointiin vähemmän osallisuutta sekä ei toivottua käytöstä verraten kantaväestön lapsiin.</p>
<p>Hautamäki, S. 2023. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia aikuisen tuen ja tunnetaitojen merkityksestä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma</p>	<p>Tutkielman tarkoituksena oli saada ymmärrystä ja tietoa varhaiskasvatuksessa työskentelevien aikuisten näkökulmasta lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta.</p>	<p>Tutkimus on toteutettu Jyväskylän yliopiston TUIKKU-tunnetaitoja ja osallisuutta varhaiskasvatukseen - hankkeen kanssa. Tutkimukseen osallistui kymmenen varhaiskasvatuksen työntekijää. Tutkimusaineistoa kerättiin määrällisillä sekä laadullisilla menetelmillä, kuten haastatteluilla.</p>	<p>Varhaiskasvatuksen työntekijöiden keinoiksi tukea lasten sosioemotionaalisia taitoja muodostuivat lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus, lapsen tunnesäätelyn sekä vertaissuhteiden tukeminen, oppimisympäristö. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa tärkeiksi nousi</p>

			tunteiden ilmaisun merkitys, tunnetaidot haastavien tilanteiden kohtaamisessa sekä itsetietoisuus.
Kesäläinen, J. 2023. Lasten tunnesäätely, leikki ja kognitiiviset valmiudet varhaiserityiskasvatuksessa. Väitöskirja.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä varhaiskasvatuksen erilaisissa toimintaympäristöissä tapahtuu lasten kognitiivisille valmiuksille ja leikkitaidoille kahden-kolmen vuoden aikana. Näkökulmana tutkimuksessa oli lasten tunnesäätelyn merkitys seurantajaksolla tapahtuneisiin muutoksiin.	Väitöskirjatutkimus on toteutettu kolmen eri osatutkimuksen avulla, joiden aineisto on kerätty 2012–2018. Pitkittäistutkimus on toteutettu osana LASSO-hanketta. Tutkimukseen osallistui 368 3–7-vuotiasta lasta osallistaen heidän vanhempansa sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Tutkimukset toteutettiin erityisen tuen ryhmissä sekä vertaisryhminä olivat varhaiskasvatuksen tavanomaiset ryhmät. Tutkimusmenetelmä ovat olleet esimerkiksi tehtävät lapsille, taustatietolomake ja lapsen käyttäytymistä kuvaava lomake vanhemmille sekä lasten leikkikäyttäytymistä havainnoiva ja arvioiva lomake varhaiskasvatuksen erityisopettajille.	Ensimmäisessä osatutkimuksessa havaittiin leikkitaitojen paranevan tutkimusjakson aikana niillä lapsilla, joilla oli kielellisiä ja tunnesäätelyn vaikeuksia. Toisessa osatutkimuksessa tuloksena havaittiin, ettei erityisen tuen tarpeiden ryhmien välillä ollut eroja stressiaktivaatiosta. Kolmannen osatutkimuksen tuloksista havaittiin, että vertaislapsilla oli enemmän tahdonalaista hallintaa ja sosiaalista leikkikäyttäytymistä kuin niillä lapsilla, joilla oli erityisen tuen tarpeita. Kaikki tulokset osoittivat, että kaikkien lasten taidot edistyivät seurantajakson aikana. Vertaislasten tasolle kehittyivät leikkitaidoissa kielellisten ja tunnesäätelyn vaikeuksien ryhmät sekä kielellisten vaikeuksien ryhmä myös kognitiivisissa valmiuksissa.
Kirvesniemi, T., Poikolainen, J. & Honkanen, K. 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being.	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, miten päiväkotien kasvattajat vastaavat lasten sosioemotionaalisiin tarpeisiin päiväkodin arjen käytännöissä.	Tutkimukseen osallistui Kymenlaakson maakunnasta neljä päiväkotia ja kolme päiväkotia Päijät-Hämeen maakunnasta. Aineisto kerättiin	Tulokset osoittivat, että päiväkodeissa on näkyvissä hetkiä tai pidempiä jaksoja, jolloin kasvattajat eivät kohtaa lasten tarpeita. Hiljaiset lapset saattavat

Vertaisarvioitu.	Tutkimuksessa selvitettiin, miten ja missä kasvattajat kohtaavat lapsia sekä, miten he tukevat lasten sosioemotionaalista hyvinvointia.	Kymenlaaksossa valokuvien ja kasvattajien kirjoittamien päiväkirjojen avulla ja Päijät-Hämeessä tutkijoiden havainnoinnin avulla.	jäää näkymättömiksi.
Marstio, J. 2017. Lasten sosiaaliset taidot vuoropäiväkodissa. Pro gradu - tutkielma.	Tutkimuksessa tutkittiin lasten sosiaalisia taitoja vuorohoidossa. Oppimisympäristön laadun heijastumista lasten sosiaalsiin taitoihin.	Tutkimus toteutettiin Uudellamaalla kahdessa vuoropäiväkodissa, joissa oli 10 ryhmää ja 120 lasta. Aineisto on kerätty vuonna 2014 havainnoimalla ryhmän toimintaa yhden päivän ajan sekä kyselyn avulla. (Käyttäytymisen ja tunteiden arviointiasteikko Esikoulu KTA, Oppimisympäristön laadun arviointilomake LEANS)	Tutkimuksessa selvisi lasten tunnesäätelyn olevan parempaa, mitä vanhempi lapsi on, tytöt säätelevät tunteita paremmin kuin pojat sekä kouluvalmiustaidot kasvavat iän myötä. Esiopetusryhmien oppimisympäristöjen laatu arvioitiin korkeammalle kuin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen laatu. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön mielestä lapsia tulee tukea itsesäätelyssä. Sosiaalisia taitoja toivottiin tuettavan antamalla positiivista palautetta, harjoittelemalla, tukemalla tunteiden ilmaisua sekä yhdessä lapsen kanssa tekemällä.
Martikainen, S-J & Oikarinen, T. 2021. ”Lapsista näkee, että me tehdään tämä hyvin”: Sosioemotionaalisen hyvinvoinnin toimintakulttuuri päiväkodissa. Vertaisarvioitu.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria voi kehittää hyvinvointia tukevaksi ja, millaiset kokemukset ja tekijät edistävät sosioemotionaalista hyvinvointia varhaiskasvatuksess a.	Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvatuksen tiimiä neljästä eri päiväkodista vuonna 2019. Tiedonkeruussa käytettiin kahta kyselytutkimusta.	Tutkimuksen tuloksiksi nousi positiiviset hetket, tuntemukset sekä kokemukset kiteytyivät hyväksynnän, luottamuksen ja ymmärryksen teemoihin. Sosioemotionaalista hyvinvointia tukevaksi toimintamalliksi nousi läsnäolo ja lapsen kohtaaminen, luottamuksen rakentumiselle aikaa

			antaminen, oleminen tekemisen sijaan sekä yhteiseen leikkiin heittäytyminen.
Rutamies, E., Koivula, M. & Vähäsantanen, K. 2018. Lastentarhanopettaja lasten autonomian tutkijana varhaiskasvatuksessa. Vertaisarvioitu.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lastentarhanopettajan näkökulmasta autonomian ilmenemistä ja tukemista varhaiskasvatuksessa.	Tutkimukseen osallistui kuusi lastentarhanopettajaa, jotka työskentelivät työpareina kolmessa eri päiväkodissa. Tutkimuksessa on käytetty useita menetelmiä, jotka ovat lastentarhanopettajien kirjoittamat lapsen ja opettajan välisestä hyvästä suhteesta ja autonomiasta, päiväkirjakuvaukset arjen tilanteista, havainnoinneista kustakin lastentarhanopettajasta yhden päivän aikana sekä teemahaastatteluista	Lastentarhanopettajat kuvasivat autonomiaa lapsen itsenäisyytenä sekä lapsen olemista riippumattomana opettajan tuesta. Lastentarhanopettajien painottamat lasten autonomisen tukemisen lähtökohdat ovat turvallinen opettaja lapsi suhde, lapsituntemus ja havainnointi, laadukas kasvatusvuorovaikutus, oppimisympäristö ja tiimityö.
Rosqvist, L., Kokko, M., Kinon, J., Robertson, L., Pukk, M. & Barbour, N. 2019. Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa konstruoitu. Vertaisarvioitu.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lapsilähtöinen pedagogiikka ilmenee varhaiskasvattajien toiminnassa ja minkälaista on laadukas lapsilähtöinen toiminta.	Tutkimukseen osallistui varhaiskasvatuksen ammattilaisia, jotka ovat osana kansainvälistä Child Initiated Pedagogies -tutkimusverkostoa. Tutkimusaineistona on 29 pedagogista päiväkirjaa, joista on löydetty 351 lapsilähtöistä episodista ja niissä esiintyvät lapset ovat 2–8-vuotiaita.	Tuloksena havaittiin varhaiskasvattajan käyttämät erilaiset roolit, joita ovat ennakointi, toiminnan kehystäminen, subjektiivinen tunnistaminen ja passiivinen aikuinen. Tuloksena havaittiin myös, ettei toimintamuodot määritä lapsilähtöistä pedagogiikkaa. Tutkimuksen mukaan laadukas lapsilähtöinen pedagogiikka sisältää toiminnan, jonka lapsi kokee mielekkääksi ja on sitoutunut viemään sitä eteenpäin sekä aikuisen erilaiset roolit.

<p>Salminen, J., Pakarinen, E., Poikkeus, A-M., Laakso, M-L. & Lerkkanen, M-K. 2022. Teacher-child interactions as a context for developing social competence in toddler classrooms. Vertaisarvioitu.</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa siitä, miten opettajan ja lapsen vuorovaikutuksen laatu ja vaihtelevuus voivat vaikuttaa siihen, että luodaan tukeva vuorovaikutuskonteksti sosiaalisen kompetenssin kehittymiselle varhaiskasvatuksen pienten lasten ryhmissä. Tutkimuksessa selvitetään myös, missä määrin opettajan ja lapsen vuorovaikutuksen laatu ja vaihtelevuus ovat yhteydessä sosiaaliseen kompetenssiin suomalaisten pienten lasten keskuudessa.</p>	<p>Tutkimukseen osallistui 42 opettajaa ja 242 lasta, jotka ovat syntyneet vuonna 2013 ja, jotka olivat kirjoilla 43:ssa pienten lasten ryhmässä 36:ssa julkisessa päiväkodissa. Opettajan ja lapsen vuorovaikutuksen välistä laatua havainnointiin CLASS-Toddler-havainnointivälineellä. Opettajat arvioivat taaperoiden sosiaalista kompetenssia MASCS-mittarilla.</p>	<p>Tulokset osoittivat, että havaittu sitoutunut oppimisen tuki oli positiivisesti yhteydessä ryhmän keskimääräiseen empatiatasoon keväällä, kun otettiin huomioon aiemmat empatiatasot syksyllä. Oppimisen tuen suurempi vaihtelu oli negatiivisesti yhteydessä empatiaan. Tuloksissa korostuu opettajien aktiivisen fasilitoinnin, hyvin ajoitetun palautteen ja sanallisesti rikkaan tuen merkitys pienten lasten empatian edistämässä koko päiväisessä toiminnassa. Tämä todistaa käytäntöjen laatua ja johdonmukaisuutta.</p>
<p>Stenius, T., Karlsson, L. & Sivenius, A. 2021. Huumori lasten kanssa – ovi yhteisöllisyyteen? Vertaisarvioitu.</p>	<p>Tutkimuksessa tutkittiin alle kouluikäisten lasten huumoria aikuisten havainnoimana. Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia pienten lasten huumorin rakentumista päiväkotiympäristössä ja sitä, miten aikuiset käyttävät huumoria. Kiinnostuksen kohteeksi tutkimuksessa nousi huumorin yhteisöllisyys ja aikuisen leikillisyyden aikuisen ja pienen lapsen välisessä vuorovaikutuksessa.</p>	<p>Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto on kerätty vuonna 2018 kyselyaineiston avoimilla kysymyksillä. Kyselylinkkejä on jaettu Facebookin välityksellä varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja alan opiskelijoille. Ensimmäiseen kyselyyn vastanneita oli yhteensä 546 varhaiskasvatuksessa toimivia kasvattajia sekä muita lasten elämässä vaikuttaneita aikuisia.</p>	<p>Tutkimustulokset osoittavat, että huumorin käyttöä varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja pienten lasten huumori herättää kasvattajissa positiivisia muistikuvia. Aineistot osoittivat, että lapset kutsuivat aikuisia hauskanpitoon myönteisellä tavalla ja esimerkeissä oli runsaasti yhteisöllisyyttä edistäviä esimerkkejä ja lasten keinoja ylläpitää huumoria hankalissakin tilanteissa. Ei-toivottu huumori ei yleisimmin ole kiusaamista vaan eritehottomuutta.</p>